

Specifika výchovy nadaných dětí z hlediska spolupráce ZŠ Malenovice a rodin s nadanými dětmi

Dagmar Koplíková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar KOPLÍKOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Specifika výchovy nadaných dětí z hlediska
spolupráce ZŠ Malenovice a rodin s nadanými dětmi**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a zpracování teoretické odborně orientované literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovy nadaných dětí.

Stanovení cílů práce a příprava metodiky výzkumné části.

Realizace pedagogického výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOČKAL, Vladimír. Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý. 1. vydání. Pra-ha : Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3

FOŘTÍK, v., Fořtíková, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3

HŘÍBKOVÁ, L. Nadání a nadání. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6.

LAZNIBATOVÁ, J. Nadané dieťa -- jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie. 1.vydání. Bratislava: IRIS, 2001. ISBN 80-88778-32-8

MONKS, F. J., YPENBURG, I. H. Nadané dítě. Praha: Grada, 2002. ISBN 80- 247-0445-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.**

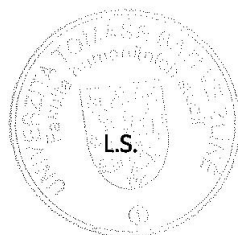
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. ledna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;

na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.5.2010

.....
Kaplan

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přítom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku nadaných dětí. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, ve kterých jsou popsány základní pojmy jako talent, nadání, nadané dítě, a také jakou úlohu hraje rodina v životě nadaného dítěte. V praktické části jsem pomocí dotazníkového šetření zjišťovala postoje rodičů k nadání svých dětí a do jaké míry využívají spolupráce, které škola nabízí.

Klíčová slova: nadání, nadané dítě, projevy nadání, rodina a nadané dítě, modely nadání

ABSTRACT

In my bachelor's thesis I focused on the issue of gifted children. The theoretical part consists of three chapters in which are described the fundamental concepts like talent, genius, gifted child and what role the family plays in the life of a gifted child. In the practical part I examined by questionnaire survey attitudes of parents to talents their children and to what extent they use cooperation which the school offers.

Keywords: talent, gifted child, speeches talent, family and gifted child, child models talent

Poděkování:

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a materiály, které mi poskytla při zpracování práce. Dále bych ráda poděkovala za pomoc při uskutečnění výzkumu paní ředitelce základní školy PaedDr. Zdeňce Jančíkové.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
1.1 NADÁNÍ A TALENT.....	11
1.2 MODELY NADÁNÍ	13
1.2.1 Modely založené na schopnostech.....	13
1.2.2 Modely kognitivních složek.....	14
1.2.3 Modely orientované na výkon	15
1.2.4 Sociokulturně orientované modely	15
1.2.5 Multidimenzionální modely nadání.....	16
2 NADANÝ ŽÁK	24
2.1 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY NADANÝCH ŽÁKŮ	24
2.2 INTELIGENCE A JEJÍ STRUKTURA.....	28
3 NADANÉ DÍTĚ A RODINA	30
3.1 VÝCHOVNÉ STYLY V RODINĚ	32
3.1.1 Výchovné styly.....	32
3.1.2 Výchovné problémy.....	32
3.1.3 Možné chyby ve výchově	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 SPECIFIKA NADANÝCH DĚTÍ Z HLEDISKA SPOLUPRÁCE ZŠ MALENOVICE A RODIN S ADANÝMI DĚTMI	36
4.1 CÍL VÝZKUMU	36
4.2 POUŽITÁ METODIKA	36
4.2.1 Metodika.....	36
4.2.2 Metodika.....	36
4.2.3 Výzkumný soubor.....	37
4.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	56
SEZNAM TABULEK	57
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Který rodič by si nepřál, aby dítě, které se mu narodí, bylo chytré a nadané. Když se potom dítě s tímto výjimečným nadáním narodí, mohou nastat různé problémy. Rodiče nadaných dětí, spolu s pozorováním a objevením mimořádného nadání v raném věku, stojí před těmito problémy a mohou si klást různé otázky. Jak přistupovat k odlišnostem dětí, které se bez rodičovské stimulace vyvíjí rychleji, jsou jiné, než jejich vrstevníci a často s nimi mají problémy v sociálním kontaktu? Jakou výchovu a péči vyžadují, mají nějaké specifické potřeby? Jak můžeme zařídit, aby se jejich talent optimálně rozvíjel a nestal se handicapem pro ně, ani pro jejich okolí. To jsou otázky, na které se pokusím ve své bakalářské práci odpovědět.

Cílem mé práce je zmapovat pohledy rodičů na aktivity, jež nabízí škola jejich dětem, na formy spolupráce, jestli jim vyhovují, či nikoliv. Dále také jak přistupují k nadání svého dítěte, berou-li jej jako dar a něco neobyčejného, nebo své dítě považují za „normální“ a nepřipouští „elitářství“.

Celá práce je složena ze dvou částí. Z teoretické a praktické.

Teoretickou část jsem rozdělila do tří kapitol, ve kterých jsem se, dle dostupné literatury, snažila vymezit pojmy nadání, talent, jejich modely a druhy. Dále potom, kdo je nadaný žák, a také jeho specifika. V neposlední řadě také úlohu rodiny v životě nadaného dítěte. Jak může nadání u svého dítěte podpořit nebo naopak utlumit. Cílem teoretické části práce je kompletace a zpracování odborné literatury na dané téma.

V praktické části se formou dotazníků obracím na rodiče dětí a snažím se zjistit, v jaké míře využívají možnosti spolupráce, které jim škola nabízí.

Ke zpracování tohoto tématu mě inspirovala praxe, kterou jsem na Základní škole v Malenovicích absolvovala (přibližně 100 hodin). Velký zájem o výsledky mé práce projevila paní ředitelka PaedDr. Zdeňka Jančíková.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Vzhledem k velkému množství definic není jednoduché zjistit, jakým způsobem jsou v této oblasti vymezovány základní pojmy. Nejvíce se však používají pojmy nadání a talent. Oba se vztahují ke schopnostem a většinou vyjadřují jejich nadprůměrný až vysoce nadprůměrný stupeň rozvoje (Hříbková, 2009).

1.1 Nadání a talent

Nadání - „*je to soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní*“ (Hart, Hartlová, 2009, s.338).

Talent - „*je soubor schopností, zpravidla pokládán za vrozený, umožňující dosáhnout v určité oblasti nadprůměrných výkonů; talent též označován jako projevené nadání, tj. odhalený úspěšnými výkony; někdy nazýván tvořivé nadání*“ (Hart, Hartlová, 2009, s.597).

U některých autorů (Dočkal, 1987, Mönks, Mason, 1993, Tannenbaum, 2000) (In Hříbková, 2009) se můžeme setkat s myšlenkou, že talent a nadání jsou synonyma. Naopak k autorům, kteří mezi těmito pojmy rozlišují, se řadí J. Laznibatová a F. Gagné (In Hříbková, 2009).

Podle Mönkse a Ypenburgové (2002) pedagogové a vědci nadání a talent odlišují. „Vysoké nadání“ podle nich odkazuje na mimořádné nadání ve více oblastech, jako jsou jazyky, matematika a přírodopis. Naopak „talent“ pokládají za výstižný, pokud někdo vyniká jen v jedné oblasti (např. v matematice).

Někteří pedagogové a vědci odlišují termíny „vysoce nadaný“ a „talentovaný“ s odkazem na výsledky testů inteligence a výkonu. Podle tohoto pojetí jsou vysoce nadaní ti, kteří patří mezi 10% s nejvyšším IQ. Kdo dosáhne nižších nadprůměrných hodnot, je talentovaný (Mönks, Ypenburg, 2002).

Musil (In Hříbková, 2009) uvádí, že mezi pojmy nadání a talent jsou kvantitativní a kvalitativní odchylky. Kvantitativní rozdíl podle něj spočívá v tom, že talent je většinou definován jako vysoký stupeň nadání. Kvalitativní rozdíly rozlišuje podle:

- **geneticky vývojového hlediska** (za vrozené je považováno nadání, kdežto talent je výsledkem vývojové interakce s prostředím),

- **obsahového hlediska** (nadání je používáno ve vztahu k přírodním vědám, talent se řadí k humanitním oborům),
- **stupně všeobecnosti** (nadání je chápáno jako všeobecnější předpoklady, často pojímané jako všeobecná inteligence, talent potom jako úzce vymezené schopnosti).

Mezi faktory, které podle Dočkala (2005) zásadně ovlivňují vývoj talentu se řadí dědičnost, prostředí (přírodní, fyzikální, materiální a sociální včetně výchovy), vlastní aktivita jedince (zprostředkuje spolupůsobení dědičnosti a prostředí) a náhoda.

Autor také dále uvádí, že nadání lze popsat jako celou osobnost člověka, pokud se hodnotí z hlediska činnosti a možné úspěšnosti v ní. Pokusil se tedy uspořádat jednotlivé vlastnosti osobnosti ve vztahu k činnosti do smysluplného systému, který nám může pomoci lépe popsat lidské nadání. Strukturu nadání tvoří:

- **instrumentální složka nadání** – vlastnosti, které se uplatňují jako nástroje činnosti (schopnosti, tělesné vlastnosti, vědomosti, dovednosti a zručnosti)
- **aktivační složka nadání** – je odpovědná za to, že v činnosti budou použity příslušné komponenty instrumentální složky. Dodává talentu energii, účinnost a směr (motivace výkonu a aktivita, zaměření osobnosti, volní vlastnosti)
- **lidské Já** – jednotlivé vlastnosti obou předchozích složek nepůsobí izolovaně nebo „vedle sebe“. Spoluvytvářejí osobnost, která není jen jejich součtem, ale integrací (sebeuvědomění, sebevědomí, integrace osobnosti).

Eysenck a Barrett (In Hříbková, 2009) definují pojem nadání třemi způsoby:

- Na prvním místě je pojem nadání **synonymem s vysokým IQ**, které bylo zjištěno testy inteligence. V současné době se tento způsob definování preferuje.
- Ve druhém případě se tento pojem **vztahuje ke kreativitě**. Autoři však uvádějí, že pojem kreativita je užíván dvojím rozdílným způsobem. Je chápán jako rys osobnosti či jako znak sociálně hodnotného výkonu.
- Třetí způsob definuje pojem nadání jako **vysoký stupeň rozvoje speciálních schopností**. Dle autorů je ale výhodné i logické omezit se při vymezování pojmu na první způsob, jelikož vysoké speciální schopnosti nemusí korelovat s vysokým IQ.

1.2 Modely nadání

Mönks a Ypenburg (2002) rozlišují čtyři různé modely, které vysvětlují nadání. Tyto modely slouží ke znázornění skutečných souvislostí a bývají zjednodušenou reprodukcí komplikovaných záležitostí.

1.2.3 Modely založené na schopnostech

Domnívají se, že již v časném věku se dají zjistit intelektuální schopnosti a v průběhu života se už podstatně nemění. Podle zastánců tohoto modelu nacházejí raně rozeznané vysoké duševní schopnosti svá vyjádření ve zvláštních výkonech často až v dospělém věku.

Význačným představitelem tohoto pojetí je americký výzkumník **Lewis M. Terman**, který počátkem dvacátých let 20. století zahájil dlouhodobý výzkum vysoce nadaných žáků, jež pokračuje dodnes. Prokázal, že inteligenční kvocient dosažený dítětem se v průběhu jeho života nemění. Uvedl také, že výzkumná data nasbíraná za mnoho let ukázala, že sama inteligence nestačí.

K modelům založených na schopnostech se řadí také tzv. Marlandova definice, pojmenovaná podle poslance S. P. Marlanda, který předsedal vládní komisi, jež stanovila tuto definici: „*Vysoce nadaní disponují reálnými potenciálními schopnostmi, které jsou výrazem jejich možností vysokých výkonů v intelektuální, kreativní, umělecké (hudební či výtvarné) nebo jiné specifické akademické oblasti, nebo výrazem jejich neobyčejných vůdcovských kvalit. Jsou to děti, které pro to, aby mohly uskutečnit svůj příspěvek pro sebe i pro společnost, vyžadují diferencovanou nabídku výuky a podnětná opatření, jaká v běžné škole obvykle nejsou k dispozici*“ (Mönks, Ypenburg, 2002, s.16).

Do této skupiny podle Hříbkové (2009) patří také koncepce C. W. Taylora, která byla rozšířena v USA v 70. letech minulého století. Tvrdí, že je potřeba podporovat odpovídající rozvoj nadání všech dětí a rozvíjet schopnosti, které jsou potřebné ve světě práce, a nevztahovat nadání jen ke schopnostem, jež jsou měřeny testy inteligence. Jeho obecný model nadání uvádí šest skupin schopností, které by měly být zjišťovány a dále rozvíjeny. Jsou to tyto skupiny:

- klasické všeobecné rozumové schopnosti (IQ),
- tvořivé schopnosti,

- schopnosti organizační,
- sociální (komunikační) schopnosti,
- prognostické schopnosti
- rozhodovací schopnosti

1.2.2 Modely kognitivních složek

Jsou zaměřeny zejména na procesy zpracování informací. Vědci zde chtějí zjistit kvalitativní rozdíly mezi informačními procesy: čím se liší např. vysoce nadané děti ve svém způsobu přijímání a zpracování informací od dětí průměrně nadaných. Středem výzkumného zájmu není ani tak konečný produkt, jako spíše cesta k němu (Mönks, Ypenburg, 2002).

Jak nadále uvádí Hříbková (2009), k autorům, kteří uznávali tento model, patřil německý Hermann Ruppell. Nadání vnímá jako potenciál k invencím a k novému řešení úkolů. Centrem jeho pozornosti se stalo kreativní řešení problémů. Popisuje sedm kompetencí, jež se vyskytují na vysoké úrovni u nadaných jedinců, a které jim umožňují dosahovat takového řešení:

- koordinace různých intelektových operací
- strukturální flexibilita
- vhled do hierarchických a logických souvislostí jednotlivých etap řešení problémů
- schopnost změn dílčích cílů řešení na základě dílčích výsledků řešení problému
- plánování, řízení a regulování informačních toků tak, aby nedošlo k přetěžování pracovní paměti
- rozsah a přenos představ
- identifikace analogických struktur problémů ve zdánlivě odlišných oblastech.

Významnou se stala **Triarchická teorie inteligence** J. R. Sternberga, jež je zaměřena na analýzu myšlenkových procesů, které jsou chápány jako procesy zpracování informací. Tato teorie je tvořena třemi subteoriemi: komponentovou, zkušenostní a kontextuální.

V **komponentové** subteorii se inteligence uvádí hlavně ve vztahu k vnitřnímu světu jedince a k mentálním procesům, které jsou základem inteligentního myšlení.

Zkušenostní subteorie postihuje úlohu zkušenosti při řešení problémů, inteligence je zde vztahována k efektivnímu a účinnému aplikování nových informací v životě jedince.

V **kontextuální** subteorii se inteligence vztahuje k vnějšímu světu jedince a směřuje ke třem cílům: k adaptaci jedince na existující prostředí, k výběru prostředí a k utváření prostředí tak, aby vyhovovalo jeho potřebám (Hříbková, 2009; Sternberg, 2002).

Sternberg (2002) se dále zabýval intelektovým nadáním, ve kterém rozlišuje tři základní druhy: analytické, syntetické (tvořivé) a praktické.

Analytické nadání - zahrnuje schopnost řešit problémy, které známe užitím strategií.

Tvořivé nadání - jedinci s těmito schopnostmi se snaží řešit nové situace, problémy a úkoly, které vyžadují uvažování o problémech a jejich prvcích v novém směru.

Praktické nadání – umožňuje aplikovat analytické nebo tvořivé schopnosti v každodenním životě a v různých situacích tak, aby umožnily úspěšné a adekvátní fungování v sociálním prostředí.

1.2.3 Modely orientované na výkon

V tomto modelu Mönks a Ypenburg (2002) rozlišují mezi vlohami a realizací vloh, protože ne vše, co u lidí považujeme za vlohu nebo možnost, je nakonec převedeno do výkonů. Podle tohoto modelu je tedy vloha předpokladem pro podání vynikajícího výkonu. Dále se autoři zmiňují o tom, že za výkon jedince neodpovídají pouze vlohy, ale také jeho okolí a osobnostní výbava. V odborné literatuře se uvádí, že 50% potencionálně nadaných dětí se nedostane podněcování a výchovy, které jsou potřebné ke správnému rozvinutí vloh. Výhodou tohoto modelu, jak uvádí autoři je, že není směrodatný výkon skutečný, ale že také věnují pozornost činitelům, které stojí v cestě uskutečňování vloh. Každý člověk by měl být vychováván tak, aby se mohl vyvinout v souladu se svými schopnostmi.

1.2.4 Sociokulturně orientované modely

„Vycházejí z toho, že vysoké nadání se může realizovat jen za vhodného spolupůsobení faktorů individuálních a sociálních. Zhodnocení zvláštních nebo mimořádných výkonů nebo mimořádných výkonů a vytváření podmínek pro navození zvláštních výkonů je vysokou měrou závislé na politickém pojetí a hospodářských předpokladech“ (Mönks, Ypenburg, 2002, s. 18).

1.2.5 Multidimenzionální modely nadání

Podle Portešové (Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

<http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16>) se v současné odborné literatuře už takřka nesetkáme s jednotlivými definicemi nadání a talentu, ale spíše býváme seznámeni se širěji koncipovanými modely, které se nadanou osobnost snaží vystihnout v celém jejím rozsahu. Hovoří se o tzv. multidimenzionálním přístupu a jde o postižení nadání nebo talentu jakožto výsledku vzájemného působení osobnostních faktorů, faktorů prostředí a někdy i dalších proměnných, jako je například štěstí a náhoda.

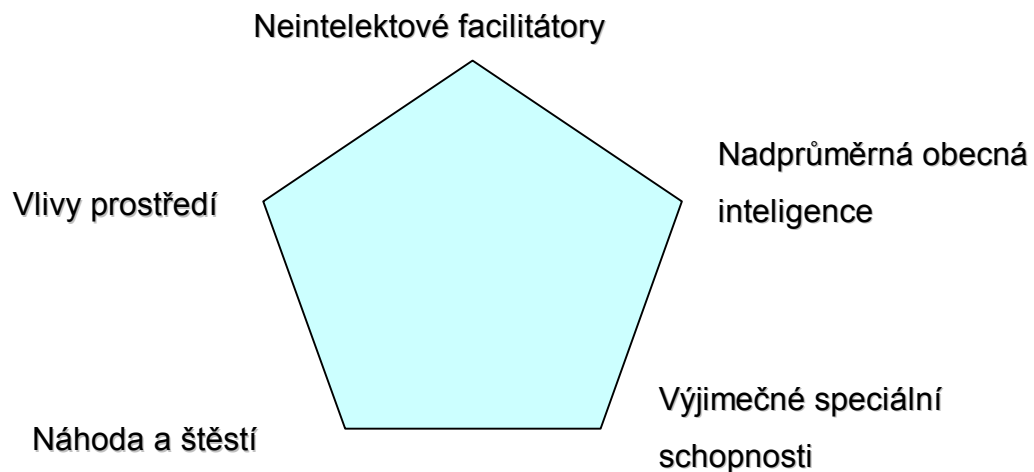
Model A. J. Tannenbauma

Tannenbaum (In Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

<http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16>) definuje nadání takto: „*Pokud uvažujeme, že rozvinutý talent existuje pouze u dospělých, potom by navrhovaná definice nadání u dětí byla formulována tak, že značí jejich potenciál k tomu, aby se staly uznávanými umělci nebo významnými producenty myšlenek v oblastech činností, které zvyšují morální, fyzický, emocionální, sociální, intelektuální a estetický život lidskosti.*“

Tannenbaum (In Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

<http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16>) dále vymezil 5 psychologických a sociálních vazeb, které existují mezi příslibem a jeho naplněním. Úspěch závisí na kombinaci všech těchto zmíněných faktorů, ale neúspěch může způsobit selhání pouze jediného z nich. Jedná se o vlivy prostředí, nadprůměrnou obecnou inteligenci, neintelektové facilitátory, výjimečné speciální schopnosti, náhodu a štěstí.

Obrázek 1: Model A. J. Tannenbauma

Obecná inteligence: tu definuje Tannenbaum (In Portešová, 2006, online) jako „**g faktor**“, reflektovaný v testech obecné inteligence. Připomíná však, že jednotlivé oblasti talentu vyžadují rozdílnou míru této obecné schopnosti.

Speciální schopnosti: Tannenbaum (In Portešová, 2006, online) a další (např. Robinson) dokládají, že odhalení mimořádných schopností je velmi důležité zejména u jedinců s vysokým IQ. Je totiž bezvýznamné být talentovaným v obecné inteligenci. Tannenbaum (In Portešová, 2006, online) ukazuje, že schopnost vysoce skórovat v inteligenčních testech je neproduktivní na rozdíl od vysokých skóre ve specifických schopnostech, jako například schopnosti řešit matematické problémy nebo chemicky analyzovat úroveň znečištění ovzduší. Nadání musí být tedy dle Tannenbauma (In Portešová, 2006, online) vždy vztaženo k určité oblasti lidské činnosti.

Neintelektové faktory: jsou poměrně těžko měřitelné, protože je vždy obtížné odlišit, jak se osobnostní vlastnosti podílejí na vysokých výkonech, tedy, které z nich jsou za výkon zodpovědné, které jsou jen částečně zodpovědné a které jsou pouze důsledkem, nebo vedlejším produktem skutečného výkonu.

Vnější vlivy: vyprahlé kulturní klima nemůže vést k rozkvětu jakékoliv lidské schopnosti. Každý z nás žije simultánně v několika světech (přátelé, společnost, rodina, ekonomické, politické instituce...) Společenské podmínky jsou kritické podněty pro vývoj nadání a talentu. Nadání je dnes něco zcela jiného než v minulých epochách a než v budoucnosti, protože každá dějinná etapa ukazuje své potřeby a disponuje sankcemi. Každá sociální struktura

odpovídá odlišně na existenci lidského potenciálu. Za primární vnější faktor se považuje vliv rodinného prostředí, školy a vrstevníků.

Faktory náhody: jsou ve většině modelů ignorovány a hlavní pozornost se soustřeďuje na vlivy, které jsou snáze pozorovatelné. Je však evidentní, že právě faktory náhody by mohly objasnit, proč je například jednodušší předpovídat úspěšnost ve škole, než v pozdějším životě. Svoji roli zde hraje ekonomika, zaměstnání, sociální události, vlastní zdraví, rodina... Jedná se vždy o komplexní skutečnosti, které mohou pomoci talenty protlačit vpřed nebo je naopak zcela potlačit.

Joseph S. Renzulli - tříkruhová koncepce nadání

Model, ve kterém autor (In Hříbková, 2006) vymezuje nadání jako interakci tří skupin vlastností:

- angažovanost v úkolu;
- tvořivost;
- nadprůměrná schopnost.

Jak uvádí Portešová (Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

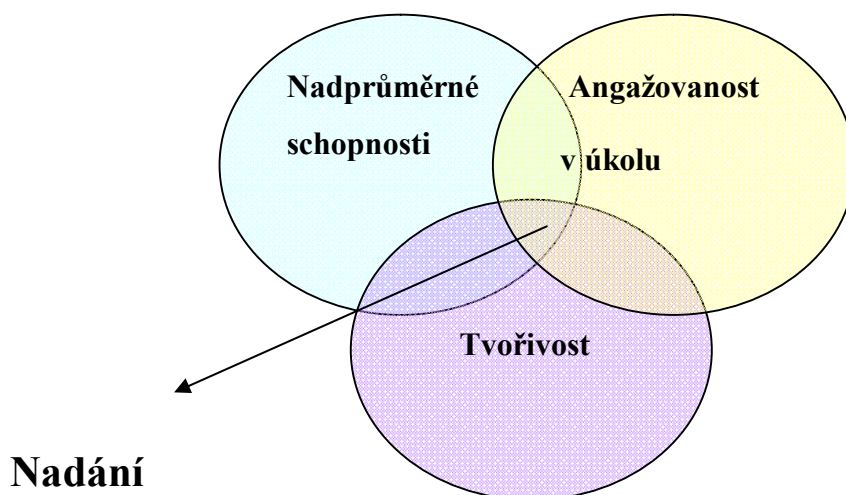
<http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16>) je důležité upozornit na to, že samostatně žádná z těchto součástí nadání netvoří. Jedná se totiž o interakci mezi zmíněnými třemi shluky.

Nadprůměrná schopnost může být vymezena jako obecná schopnost, tedy schopnost získávat informace, integrovat zkušenosti, následkem čehož vznikají odpovídající adaptivní odezvy na nové situace. Patří sem verbální a numerické usuzování, prostorové vztahy, paměť a slovní plynulost (Renzulli) (In Portešová, 2006, online). Tyto schopnosti jsou většinou měřeny testy obecných schopností nebo obecnými testy inteligence.

Angažovanost v úkolu je pojem, o kterém Renzulli (In Portešová, 2006, online) hovoří jako o jisté formě motivace. Zatímco motivace se zpravidla definuje jako obecně stimulující proces, který spouští odezvu organismu, angažovanost v úkolu znamená energii koncentrovanou na specifický problém nebo specifickou oblast. K často používaným vlastnostem, které nejčastěji obsahuje pojem angažovanost v úkolu, patří vytrvalost, sebedůvěra, trpěli-

vost, víra ve vlastní schopnosti zvládnout obtížný úkol, vnímavost a lepší schopnost identifikovat významné problémy.

Tvořivost Renzulli (In Hříbková, 2006) chápe jako soubor tvořivých schopností a vlastností, ke kterému vztahuje především originalitu, flexibilitu, fluenci a elaboraci.

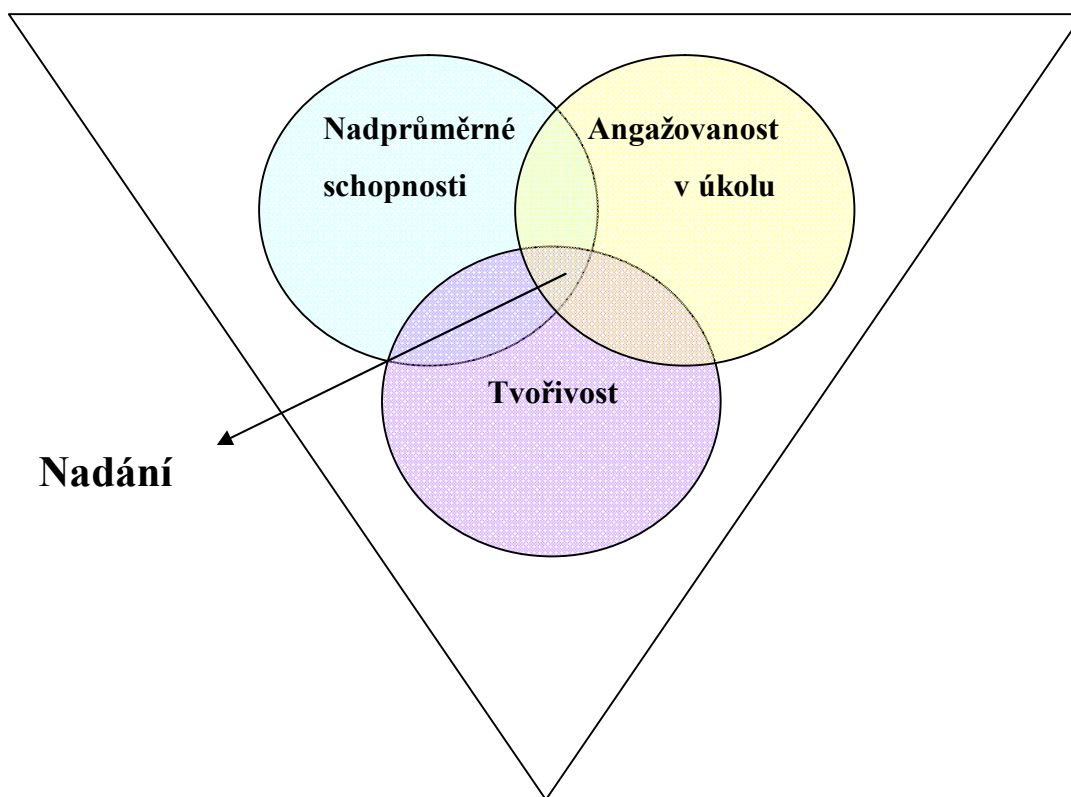

Obrázek 2: Model nadání J. S. Renzulliho (Hříbková, 2009)

Mönksův triadický model

Mönks (In Hříbková, 2009) převzal od Renzulliho základní komponenty nadání, ale jako vývojový psycholog nesouhlasil s tím, že jsou tyto komponenty pojímány bez vztahu k sociálnímu prostředí. Angažovanost v úkolu Mönks (In Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW: http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16) nahrazuje obecněji „motivací“, která podle něj lépe vyjadřuje podstatu problému a zahrnuje angažovanost v úkolu, anticipaci, schopnost riskovat, plánování a vyhlídky do budoucnosti. Pojem „nadprůměrná schopnost“ dále nahrazuje pojmem „vysoká intelektová schopnost“. Mönksova triáda rovněž zahrnuje hlavní sociální oblasti, ve kterých se dítě nebo adolescent pohybuje, a těmi jsou rodina, škola a vrstevnická skupina. Vznik a vývoj nadání tedy dle Mönkse (In Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16) závisí z velké části na podporujícím prostředí.

Obrázek 3: Mönksův triadický model (In Portešová, online)

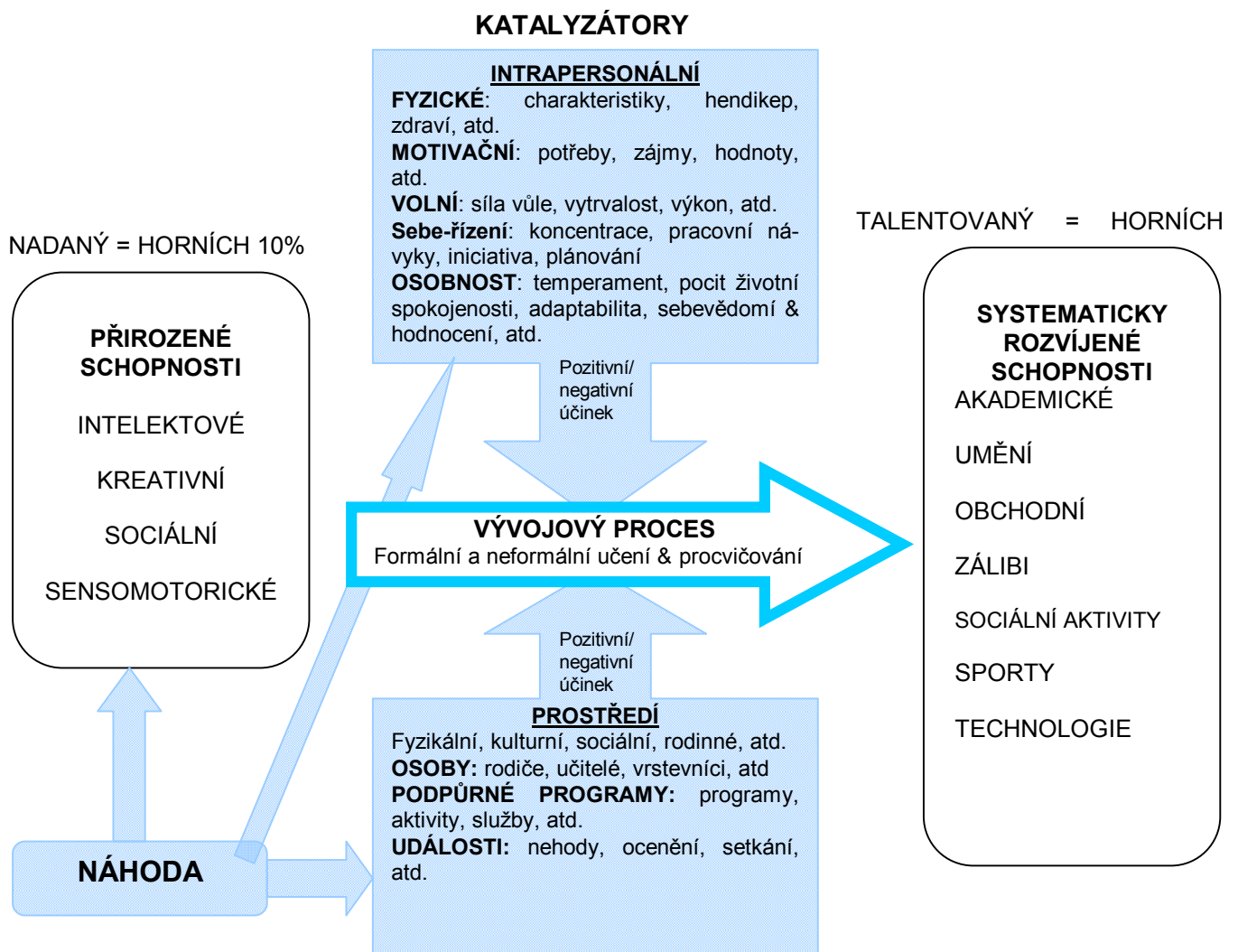
Francois Gagne - diferencovaný model nadání a talentu

Gagneho (In Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW:

http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16) model vychází z předpokladu, že nadání představuje přirozené, nesystematicky rozvíjené schopnosti, a talent znamená systematicky rozvíjené schopnosti, které vytváří odbornost v určité oblasti lidské činnosti. Gagneho model ukazuje, že výskyt talentů je závislý na uplatnění jedné nebo více schopností v určité oblasti, jejichž rozvoj je urychlován tzv. intrapersonální katalýzou (tj. motivace, sebedůvěra) a tzv. katalýzou prostředí (tj. škola, rodina, společnost), prostřednictvím systematického učení a získávání dovedností. Schopnosti mají dle Gagneho (in Portešová, Multidimenzionální modely talentu a nadání. *Centrum rozvoje nadaných dětí* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-02-28]. Dostupné z WWW: http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16) pů-

vod v genetické struktuře lidských organismů, vyskytují se a vyvíjejí více méně spontánně a mají je v různé míře všichni lidé. Model definuje 5 oblastí schopností:

- intelektové,
- tvořivé,
- socioafektivní,
- senzomotorické,
- ostatní tj. méně prozkoumané a poznané schopnosti jako extrasenzorické vnímání, dar léčit a další.

Obrázek 4: Gagneho diferenciální model talentu a nadání (In Portešová, online)

Přirozené schopnosti:

- intelektové - fluidní inteligence (indukce/dedukce), krystalická verbální, prostorová paměť, smysl pro pozorování, usuzování, metakognice
- kreativní - invence (řešení problémů), imaginace, originalita (umění)
- sociální - inteligence (vnímavost), komunikace (empatie, takt), vliv (vůdčovství, přesvědčování)
- sensomotorické: vizuální, auditivní, čichové, atd

Systematicky rozvíjené schopnosti:

- akademické - jazyk, vědy humanitní, atd.
- umění - vizuální, dramatické, hudby, atd.
- obchodní - management, prodej, atd.
- záliby - šachy, video hry, puzzle, atd.
- sociální aktivity - média, veřejné vystupování atd.
- sporty - individuální, skupinové
- technologie - elektronika, počítače, obchod & technika

Model J. F. Feldhusena

Jak uvádí Hříbková (2009), Feldhusen se díky praktické zkušenosti, kterou má s tvorbou a vedením speciálních programů pro nadané děti a mládež domnívá, že k tomu, aby jedinec mohl podávat mimořádný výkon, je zapotřebí interakce fyzických a psychických dispozic, rozvíjejících se ve vhodném prostředí. Koncepce nadání, kterou prezentuje, obsahuje 4 základní komponenty:

Všeobecné intelektové schopnosti

Tyto schopnosti podporují formální myšlenkové operace a ulehčují získávání informací a znalostí (Hříbková, 2009, s.82).

Speciální schopnosti pro určitou oblast (talent)

Tyto schopnosti umožňují dosahovat mimořádných výkonů v určitých oblastech. Složitě je ovšem nalézt vhodné nástroje pro hodnocení výkonů.

Výkonová motivace

Můžeme ji pozorovat v chování dítěte již od útlého věku, a proto poskytuje konzistentní údaje o osobnosti dítěte.

Sebepojetí

Velmi důležité u nadaných dětí je, jsou-li schopni porozumět sami sobě a získat vhled do svého chování a jednání (Hříbková, 2009).

Model K. A. Hellera

Autor ve své koncepci zdůrazňuje vazbu mezi podmínkami k podávání výkonů a vysokým výkonovým chováním nadaných. V osobnostních charakteristikách rozlišuje kognitivní a nekognitivní charakteristiky. Řadí mezi ně inteligenci, kreativitu, sociální kompetenci, praktickou inteligenci, umělecké schopnosti, muzikálnost, psychomotorické dovednosti, zájmy, poznávací potřeby a výkonovou motivaci. K charakteristikám prostředí, které ovlivňují výkon, patří hlavně kvalita vzdělávacího prostředí. Tlak na podávání výkonu, reakce rodičů, učitelů, vrstevníků, sourozenců na úspěch a neúspěch a emoční klima v rodině a ve škole (In Hříbková, 2009).

2 NADANÝ ŽÁK

Nadané děti mají podle Juráškové (online, © 2006) proti vrstevníkům vysoce rozvinuté intelektové schopnosti. Autorka dále uvádí, že je rozdíl mezi mírně nadaným a vysoce nebo extrémně nadaným, podobně jako mezi mírně a hluboce mentálně postiženým. Neexistuje tedy všeobecný vzorec projevů, na základě kterých by bylo možno jednoznačně označit dítě za nadané.

2.1 Charakteristické znaky nadaných žáků

Slovenský autor J.Dočkal (2005) sestavil seznam nejdůležitějších projevů nadaných dětí, který se týká předškolního a mladšího školního věku. Nadané dítě:

- je bystřejší a šikovnější než jeho vrstevníci;
- dosahuje vyšších výkonů obecně nebo v některé konkrétní oblasti činnosti (nejen ve škole);
- už v předškolním věku se spontánně naučí číst nebo počítat v oboru nad deset;
- rychleji se učí;
- víc si zapamatuje;
- informace si ověřuje z různých pramenů (což nemusí být pro učitele vždy příjemné);
- je aktivní (což může být nepříjemné jak pro učitele, tak pro rodiče);
- je zvědavý;
- má široké spektrum zájmů;
- zajímají ho věci, které pro většinu dětí začnou být zajímavé až ve vyšší věku;
- dokáže se soustředit na předmět svého zájmu;
- odmítá konvence, je kritický k autoritám;
- má smysl pro humor;
- má estetické cítění (což se týká nejen umělecky, ale i obecně nadaných dětí).

Freemanová (In Vondráková, Nadané děti 1. *Společnost pro talent a nadání – kolektivní člen mezinárodní společnosti ECHA* [online]. ©2002 [cit. 2010-02-16] Dostupné z WWW: <<http://www.talent-nadani.cz/>>) uvádí jako charakteristické znaky nadaného žáka:

- paměť a znalosti
- sebeřízení
- rychlost myšlení
- zpracování problémů – doplnění informací, zjištění, co je důležité a rychleji se dostanou k podstatě věci
- pružnost
- dávají přednost složitosti
- již od mladého věku mají mimořádnou schopnost záměrného a dlouhodobého soustředění
- časná symbolická aktivita

Winter (In Vondráková, Nadané děti 1. *Společnost pro talent a nadání – kolektivní člen mezinárodní společnosti ECHA* [online]. ©2002 [cit. 2010-02-16] Dostupné z WWW: <<http://www.talent-nadani.cz/>>) přidala navíc ještě tři atypické charakteristiky nadaných:

- 1. Předčasnost** – první kroky ve zvládnání určité oblasti činí dříve, než je běžné
- 2. Trvání na vlastním tempu a postupu** – učí se rychleji než průměrné či chytré děti, potřebují minimální pomoc dospělých.
- 3. Mimořádná vnitřní motivace** – projevují velký zájem a schopnost soustředění při zvládnutí dané oblasti

Vondráková (tamtéž) nadále uvádí, že nadané děti nejsou homogenní skupinou. Liší se nejen druhem a mírou svého nadání, ale např. i vytrvalostí, zájmem a ochotou podřídit se autoritě. Nadané lze rozdělit zhruba do dvou kategorií:

- a) **výrazně nadprůměrní** – obvykle se snadno a rychle učí, bývají konformnější a jsou-li motivovaní, bývají úspěšní. Tato skupina nejvíce profituje z možnosti vzdělávat se ve výběrových školách, třídách a na víceletých gymnáziích.
- b) **mimořádně nadaní** – tvoří ji asi 2% dětí. Mívají větší problémy v přizpůsobivosti.

Jejich ostré vnímání pravidel a rozporů jim často brání chovat se konformně, což jim činí problémy ve vztahu k autoritám. Těmto žákům nestačí pouhé přeskupování v rámci třídy. Potřebují pracovat se staršími, či zcela individuálně.

Pro tuto skupinu žáků je nezbytná horizontální i vertikální prostupnost vzdělávacího systému, bez ohledu na jejich věk a stupeň školy.

S. Winebrennerová (In Fořtík, Fořtíková, 2007) charakterizuje nadané žáky ve dvou ohledech, a to pozitivním a negativním. Toto dělení upozorňuje na skutečnost, že nadané dítě nemají rodiče vždy „za odměnu“ a že s projevy vysokého nadání se mohou pojít i výchovné a vzdělávací komplikace.

V pozitivním ohledu tedy může jít o některé z následujících projevů. Nadané děti:

- mohou být extrémně vyspělé v kterémkoliv učení a výkonu;
- mohou vykazovat asynchronní vývoj – v některých ohledech být významně napřed a v jiných vykazovat věkově adekvátní, nebo dokonce opožděný vývoj (např. dokážou číst už ve třech letech, ale ještě v pěti si nedovedou zavázat tkaničky u bot);
- mohou mít na svůj věk širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev;
- mohou mít neskutečnou paměť;
- některé věci se naučí neskutečně rychle bez pomoci druhých;
- mohou zvládat složitější myšlenkové operace než vrstevníci;
- mohou vykazovat schopnost práce s abstraktními myšlenkami s minimem konkrétní zkušenosti pro pochopení;
- mohou vidět jasně vztahy příčiny a následku;
- mohou vidět vzorce, vztahy a souvislosti, které jiní nevidí;
- mohou vždy přicházet s „lepšími způsoby“ řešení věcí; navrhují je spolužákům, učitelům a dalším dospělým – ne vždy vhodným způsobem;
- mohou dávat přednost komplexním a náročným úkolům;
- mohou být schopné přenášet své vědomosti do nových situací a řešení problémů;
- mohou se chtít podělit o vše, co vědí;

- mohou být zvědavé na všechno, co se děje okolo nich, a klást nekonečné otázky;
- mohou být nadšenými a ostražitými pozorovateli;
- mohou být horlivé, někdy extrémně citlivé i vznětlivé; dokážou být zcela pohlceny aktivitami nebo myšlenkami;
- mohou mít často mnoho (obvyklých zájmů, koníčků a sbírek;
- mohou být silně motivováni dělat to, co je zajímavé, a to svým vlastním způsobem, raději pracují nezávisle, některé dokonce samostatně;
- mohou mít ohromnou míru energie;
- mohou mít cit pro krásno a lidské pocity, emoce a očekávání;
- mohou mít zvýšený smysl pro spravedlnost, morálku a fair play, mohou se zajímat o globální problémy;
- mohou mít sofistikovaný smysl pro humor.

V negativním ohledu se pak mohou nadané děti projevovat takto:

- odmítají práci nebo pracují nedbale;
- jsou nervózní při tempu práce třídy, které považují za nedostatečně aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok v práci;
- protestují proti rutinní a předvídatelné činnosti;
- kladou choulostivé otázky, vyžadují zdůvodnění, proč se mají věci dělat určitým způsobem;
- odmítají určování práce a příkazy;
- sní v průběhu dne;
- ovládají třídní diskuze;
- bývají panovačné k učitelům i spolužákům;
- jsou netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním;
- přecitlivěle reagují na kritiku, snadno se rozpláčou;
- odmítají se podřídít;

- odmítají kooperativní učení;
- „hrají divadlo“ a ruší spolužáky;
- mohou se stát „třídním šaškem“.

2.2 Intelligence a její struktura

Již od doby, kdy se intelligence začala měřit, se velice liší názory na její definování (Sejvalová, 2004). Významní světoví psychologové definovali inteligenci např. takto:

W. Stern - „*Intelligence je všeobecná schopnost individua vědomě orientovat vlastní myšlení na nové požadavky, je to všeobecná duchovní schopnost přizpůsobit se novým životním úkolům a podmínkám.*“

D. Wechsler - „*Intelligence je vnitřně členitá a zároveň globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým okolím.*“

J. P. Guilford - „*Intelligence je schopnost zpracovávat informace. Informacemi je třeba chápat všechny dojmy, které člověk vnímá.*“ (cit. Praus, © 2008, online).

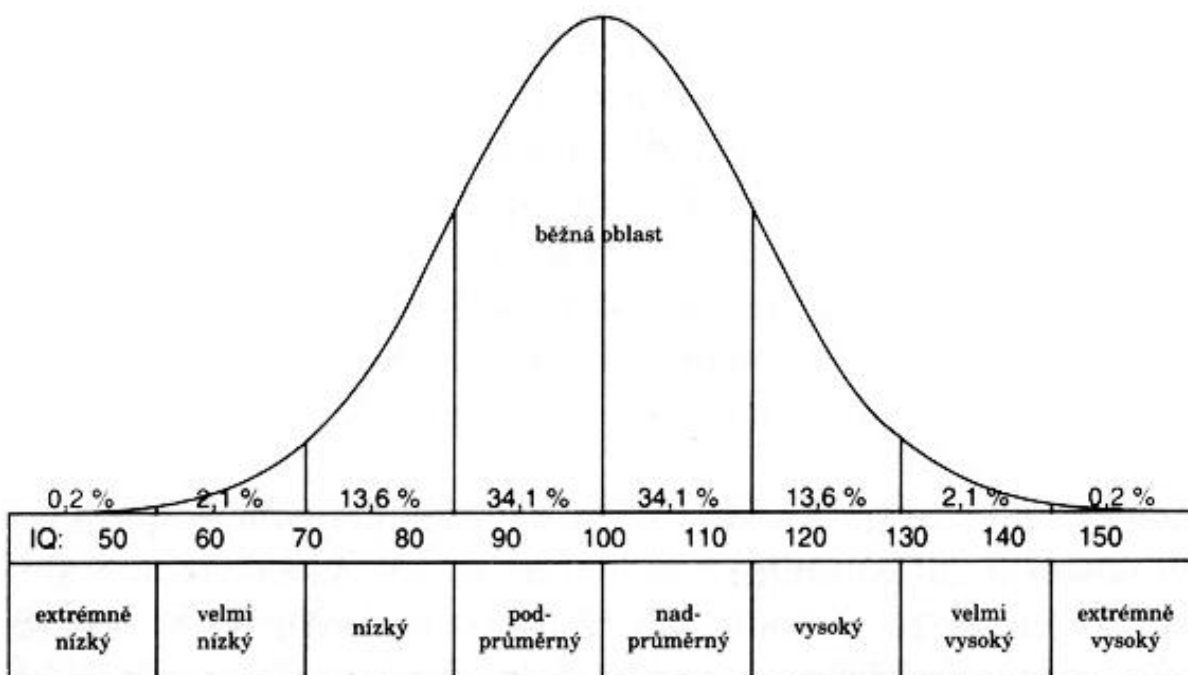
„*Intelligence je velice členitá lidská schopnost, která v sobě zahrnuje mnoho různých, možná i rozporuplných rysů. O vyjádření její struktury se snažilo již mnoho badatelů*“ (cit. Praus, © 2008, online).

Nejpopulárnější je teorie sedmi typů intelligence, se kterou v 80. letech přišel americký psycholog Howard Gardner. Hlavní myšlenkou je, že intelligence není chápána jako ucelená veličina, ale vyskytuje se více druhů, které existují nezávisle na sobě. Někteří lidé tedy mohou disponovat inteligencí hudební, jiní zase prostorovou. Výčet typů intelligence podle Gardnera je tedy:

1. **Lingvistická (jazyková) intelligence** – je charakteristická citlivostí na význam a pořadí slov, ale také na funkce jazyka
2. **Hudební intelligence** – zde je typická citlivost na zvuky okolí, vnímání melodie, rytmu a tónů
3. **Logicko – matematická intelligence** – charakterizují ji logické přístupy k řešení problémů, orientace ve světě předmětů a čísel

4. **Prostorová inteligence** – charakteristická je pro ni schopnost vnímání prostoru, vizuální stránky světa a schopnost imaginace
5. **Tělesně pohybová (kinestetická) inteligence** – význačná je zde schopnost používat tělo k sebevyjadřování a zručnost v manipulaci s předměty
6. **Intrapersonální (metagognitivní) inteligence** – je pro ni charakteristická schopnost najít přístup k vlastnímu citovému životu a využívat je k řízení vlastního chování
7. **Interpersonální inteligence** – charakteristická je schopnost všimnout si a rozlišovat nálady, temperament, motivaci a intence druhých (Gardner, 1999, Sejvalová, 2004).

Rozdělení inteligence, stejně jako jiných lidských vlastností, v celkové populaci lze znázornit pomocí Gaussovy křivky normálního rozdělení:

Obrázek 5: Rozložení inteligence v populaci podle Gaussovy křivky (Praus, online, 2008)

3 NADANÉ DÍTĚ A RODINA

O péči o nadané děti v našich podmínkách se teprve začíná hovořit, a tak podpora nadaných dětí v rodinách a služby pro jejich rodiče jsou pro odborníky zatím pouze okrajovou záležitostí (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Laznibatová (2003) uvádí, že jsou to právě rodiče, kteří si jako první všimnou, že jejich dítě je odlišné a projevuje se netypicky v porovnáním s ostatními dětmi. Již v předškolním věku znají své dítě nejlépe a porovnávají úroveň jeho schopností. Od narození do pátého roku života zaznamenávají projevy specifického vývoje (výšku, váhu, motoriku), ale i rozumový a emocionálně-sociální vývoj. Podle Sankara – De Leeuwa (In Laznibatová, 2003) raný intelektový vývoj eviduje 70% rodičů a zvláštnosti sociálně-emocionálního vývinu dvojích dětí pozoruje až 89% rodičů. Bohužel i přesto se můžeme setkat s případy, kdy rodiče brzdí nebo tlumí touhu po poznání a informacích, které nadané dítě přirozeně projevuje.

Dospělí se s dobrým úmyslem snaží udržet dítě „v rámci normy“, aby dělalo to, co je podle jejich mylné představy pro dítě užitečné a správné. Většinou tyto názory pramení z nedostatku informací v oblasti nadání.

Rodiče se také obávají, že jak jednou bude jejich dítě označeno za nadané, bude konec jeho pokojnému dětskému životu, jeho hraní a také že by mohlo být vyloučeno z řady vrstevníků (Laznibatová, 2003).

Názory na podporování dětí jsou v předškolním věku, resp. v období školní docházky na prvním stupni ZŠ stále nejednotné. A to i ze strany psychologů a pedagogů navzdory tomu, že současný trend ve světě jednoznačně potvrzuje potřebu podporování a starostlivosti o nadané od nejútlejšího věku. Vychází se z přirozených potřeb nadaných dětí získávat nové informace, učit se a objevovat nové věci, vztahy a souvislosti. Neuspokojováním jejich intelektových potřeb brzdíme a omezujeme jejich přirozený vývoj (Laznibatová, 2003).

Autorka dále uvádí, že se rodiče neodvažují sami naznačit nebo tvrdit, že jejich dítě je nadané. Jakoby se styděli za to, že jejich dítě je jiné jako ostatní. Bojí se to přiznat i v případě, že je očividné, že dítě projevuje mimořádné schopnosti. Obávají se především ze tří důvodů:

1. Nejsou si vždy naprosto jistí, že by se skutečně mohlo jednat o nadané dítě,
2. I když je evidentní, že dítě projevuje mimořádné schopnosti, nechtějí to přiznat proto, aby mu nebrali hravé dětství a neurychlovali jeho vývoj,

3. Bojí se reakcí okolí, kdyby sami tvrdili, že jejich dítě je v něčem výjimečné.

Velmi důležité při výchově a rozvíjení nadaného jedince je rodičovská péče a způsob komunikace mezi rodiči a dítětem. Dítě je od mala ovlivňováno oběma rodiči, přebírá z nejbližšího okolí vzory chování, způsoby, postoje a očekávání, jež jsou pro jeho rodinu typické. Pro svůj optimální vývoj musí mít dítě pocit pochopení a podpory ze strany příslušníků rodiny (Laznibatová, 2003; Fořtík, Fořtíková, 2007)

Podpora rodiny je důležitá také proto, že tyto děti nemají vždy dobré vztahy se svým okolím. Většinu svých potřeb člověk přímo nebo nepřímo uspokojuje ve vztahu s jinými lidmi. U všech, ale u nadaných dětí především, jsou potřeby a motivace ve velké míře ovlivněné a podmíněné chováním nejbližších osob z rodiny. Proto základy optimálního vývoje nadaného dítěte můžeme stavět na pozitivních a efektivních vztazích k dítěti. Rodiče musí sami motivovat své dítě, neměli by ho neustále napomínat, opravovat a něco mu přikazovat. Naopak by ho měli podporovat při podávání výkonů, chválit ho, dodávat mu odvalu a dělat s ním společné aktivity. Jak potvrdily výzkumy, v rodinách, kde byly špatné vztahy, tvrdá disciplína a tresty, se hodnoty IQ u nadaných dětí v předškolním věku snížily. Proto osoby, jež přicházejí do styku s nadaným dítětem, by ho měli neustále pozitivně stimulovat a:

- vyzývat ho k aktivní spolupráci,
- klást mu velké množství otázek a zdůrazňovat správné odpovědi,
- dávat mu pocit, že věci dobře rozumí,
- těšit se s ním, když se mu daří a dodávat mu sebedůvěru, když se mu nedaří,
- akceptovat dítě takové, jaké je,
- chápat jeho individuální potřeby, to co je pro něho důležité,
- klást důraz na to, že je důležité samo dítě a ne jen jeho schopnosti a výkony,
- podpořit jeho úsilí, které nejsou zaměřené jen na úspěch,
- povzbudit ho
- ukázat mu nové zájmy, otevřít nové obzory (Laznibatová, 2003).

Výchova nadaného dítěte je tedy nesmírně náročná pro rodiče, sourozence, ale i pro zbytek celé rodiny. Je namáhavá a vyčerpávající, a to jak po fyzické, tak i psychické stránce. Může

být náročná pro velkou aktivitu a vitalitu dítěte, vyčerpávající kvůli jeho malé potřebě spánku a neustálému kladení otázek, apod. Jeho výchova může být zatěžující i co se financí týče, protože toto dítě vyžaduje velké množství knih, encyklopedií, atlasů a jiných materiálů, které dnes rozhodně nejsou levné. Rodičům nestačí, že mají své děti „jen rádi“, přestože i to je velmi náročné. Potřebují informace, aby věděli, jak své dítě chránit a podpořit, poskytnutí odborné pomoci, aby nadání svého dítěte dokázali správným způsobem rozvíjet a usměrňovat (Laznibatová, 2003).

3.1 Výchovné styly v rodině

V rodině má na nadané dítě podstatný vliv, jaký výchovný styl je uplatňován. Existuje několik druhů:

Autoritativní výchovný styl se zaměřuje na prosazování požadavků a potřeb rodičů vůči požadavkům a potřebám dětí. Rodič uplatňuje svoji moc a formální autoritu bez akceptování dítěte jako subjektu.

Liberální výchovný styl, kdy rodiče uplatňují volný styl působení bez výrazných požadavků na aktivitu a konání dítěte, bez přiměřeného zatěžování a zapojování dítěte do rodinného života.

Zanedbávající výchovný styl, kdy neadekvátně nebo vůbec nezabezpečují potřeby a požadavky dítěte. Jeho vývoj a výchovu nepodporují, jsou k němu lhostejní.

Demokratický výchovný styl respektuje rodiče a děti jako rovnocenné partnery. Rodiče akceptují dítě, jeho potřeby, požadavky a zájmy (Kikušová, Kostrub) (In Frýdková, 2007).

Z hlediska rozvoje a podpory nadání u dítěte je podle autorky nejvýhodnější demokratický výchovný styl. Při výchově nadaného dítěte zůstává žádoucí individuální přístup při rozvíjení a podporování nadání. Tyto děti totiž mají mnohem větší emocionální a sociální problémy než ostatní děti, jsou zranitelnější, citlivější a jejich prožívání je intenzivnější. (Frýdková, 2007).

3.1.3 Možné chyby ve výchově

Existují však chyby, kterých se rodiče při výchově nadaných dětí mohou dopustit. Jsou to:

Učit dítě věci, o které zatím neprojevuje zájem, protože jednou z nejvzácnějších vlastností nadaných dětí je jejich vnitřní motivace, touha poznávat, tvořit a objevovat. Tím, že je rodiče budou nutit do věcí, pro které ještě nemají vnitřní motivaci, mohou tuto schopnost eliminovat.

Učit dítě dopředu školní učivo. Jedná se zde především o děti předškolního a mladšího školního věku. Pokud rodiče budou dítě učit přímo z knih a pracovních sešitů, které by používalo ve škole, připraví je i o to málo zajímavé, s čím se ve škole může setkat a co je může zaujmout.

Nutit ho dělat a tvořit věci podle představ dospělých. Nadané děti mají kvalitativně odlišné myšlení, všímají si různých drobností a dokáží je netradičně spojovat. Jejich způsoby řešení mohou dospělí mnohdy těžko pochopit. Příliš velkým zdůrazňováním a trváním na dodržení pravidel však může dojít k utlumení tvořivé aktivity.

Přeceňovat jeho nadání. Intelektové nadání je pouze jednou z mnoha složek osobnosti nadaného dítěte a samo o sobě mu štěstí a úspěch v životě nezaručí. Je tedy důležité, aby dokázalo správně ohodnotit své možnosti a osvojilo si další vlastnosti a zručnosti potřebné pro život – komunikaci s lidmi, empatii, vytrvalost, ochotu překonávat překážky, zdravě riskovat a hlavně nestavět svoji existenci pouze na zdůrazňování svých intelektových schopností (Nadanie - Rodičovstvo. *Centrum nadania* [online]. © 2007, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.centrumnadania.sk/index.php?filename=nadanie_rodicovstvo).

Nejvýznamnější úlohou rodičů z hlediska podpory a rozvoje nadání je podle Duchovičové a Komory (In Frýdková, 2007) „maximalizace potenciálu schopností a myšlení dětí tak, aby později dokázaly v životě podávat výkony adekvátní svým schopnostem“. Potřeby nadaného dítěte lze shrnout do několika bodů:

- množství podnětů - literatura, hlavně encyklopedie, internet, možnost navštívit zajímavá místa (muzea, výstavy, přehlídky), různé hry a také možnost diskutovat o mnohých otázkách a problémech, které ho trápí,
- partnerský přístup – vysvětlování pravidel a požadavků, jejich zdůvodnění, diskuze o možných příčinách nevhodného chování,
- akceptace odlišnosti - brát dítě takové, jaké je, chápat jeho myšlenkové pochody, jeho odlišné názory, aktivity a zájmy.

Rodičům, kteří by pro své děti měli být silnými a zodpovědnými zastánci, mohou k takovému postoji pomoci kluby či rodičovské skupiny. Zde mají možnost vyslechnout a prodiskutovat problémy a zkušenosti podobné těm jejich a sdílet tak způsoby výchovy s ostatními rodiči (Fořtík, Fořtíková, 2007).

Důležité také je, aby se na počátku školní docházky rodiče scházeli s učiteli jejich dětí. Mohou spolu lépe řešit výukové potíže a dohodnout i vhodné úpravy, které by byly pro dítě nejlepší. V případě, že je spolupráce mezi rodiči a učitelem dobrá, daří se jim vytvořit vhodné programy a případné problémy lze podchytit včas. Někdy dokonce rodiče mohou podle Silvermanové učitelům pomoci s přípravou materiálů do výuky (In Fořtík, Fořtíková, 2007).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SPECIFIKA NADANÝCH DĚTÍ Z HLEDISKA SPOLUPRÁCE ZŠ MALENOVICE A RODIN S ADANÝMI DĚTMI

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mé bakalářské práce je popsat formy spolupráce rodičů a školy, zjistit, jak rodiče přistupují k výchově dítěte a jak pohlíží na aktivity, jež nabízí škola jejich dětem.

Díličí cíle mé bakalářské práce jsou:

- Analyzovat a popsat metody spolupráce školy a rodičů
- Popsat základy programu vzdělávání nadaných na ZŠ Malenovice
- Zmapovat podrobněji zkušenosti rodičů s výukou na ZŠ Malenovice

Podnětem pro zpracování tohoto tématu a uskutečnění výzkumu byla praxe, kterou jsem absolvovala na základní škole v Malenovicích. Ve třídách složených pouze z nadaných dětí, jsem zastávala funkci asistentky pedagoga a velmi mě zaujal odlišný způsob jejich vedení.

Výsledky této práce poslouží paní ředitelce Jančíkové jako „zpětná vazba“ k programu vzdělávání nadaných.

4.2 Použitá metodika

Pro zpracování praktické části jsem si vybrala smíšený druh výzkumu. Jako metody pro zjišťování informací jsem použila nestrukturovaný rozhovor s paní ředitelkou a pedagožkami, dotazník pro rodiče (viz příloha P I), hospitaci a analýzu školních dokumentů.

Výzkum byl prováděn v období od února do dubna roku 2010. Rozdáno bylo 27 dotazníků, z nichž mi bylo vráceno 19, což je 70% z celkového počtu.

Dotazník jsem si zvolila proto, že zajišťuje anonymitu a také umožňuje oslovení většího množství respondentů. V úvodu dotazníku je popsán jeho účel a stručné pokyny.

Dotazník je složen z 38 otázek jak otevřeného, tak uzavřeného charakteru. Otevřené otázky jsem volila, protože věrněji zachycují pohled respondenta na otázku a není omezen variantami odpovědi. Uzavřené otázky byly dichotomické, trichotomické i výběrové.

4.2.3 Výzkumný soubor

Respondenty v mém výzkumu jsou rodiče dětí, které navštěvují speciální třídy s programem pro nadané děti. Ve svém výzkumu jsem použila metodu dostupného výběru.

Vzhledem k relativně nízkému počtu rodičů, kteří mi dotazník vrátili a charakteru výzkumu, výsledky mé bakalářské práce nelze zobecňovat a budou tedy platit jen pro daný vzorek.

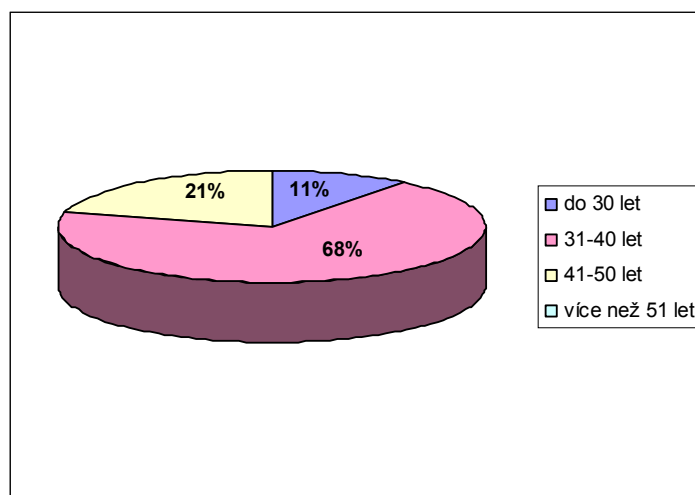
Pro získání respondentů jsem se obrátila na již zmíněnou ZŠ v Malenovicích.

4.3 Výsledky výzkumu

V této části uvádím výsledky, které vyplynuly z dotazníků, rozhovorů z pedagožkami a analýzy školních dokumentů. V některých dotaznících rodiče na některé otevřené otázky neodpověděli, v popisu každé otázky je tato skutečnost vždy uvedena. K uzavřeným otázkám jsou zpracovány grafy, které znázorňují procentuální zastoupení odpovědí. U otevřených otázek jsem vybírala odpovědi, které jsou po obsahové stránce podobné.

1.otázka

Jaký je Váš věk?

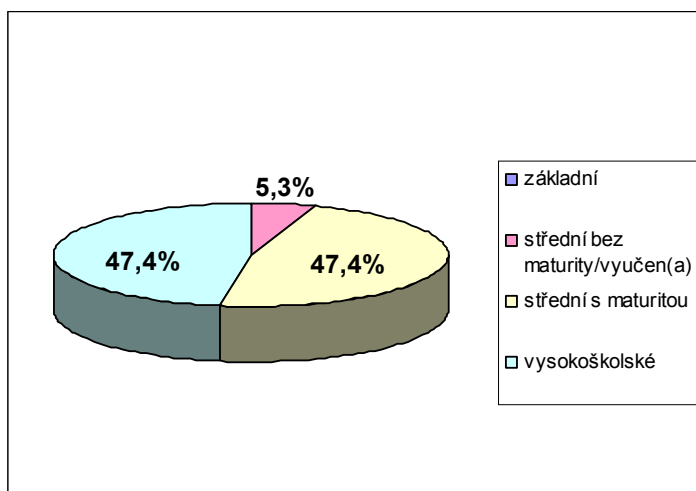

Obrázek 6 Věk rodičů

Z grafu na obrázku 6 vyplývá, že výzkumu se účastnili rodiče ve věku od 30 do 50 let. Největší zastoupení mělo věkové rozmezí 31-40 let a to 68%, věk do 30 let uvedlo 11% respondentů a 41-50 let uvedlo 21% respondentů. Více jak 50 let neměl žádný z respondentů.

2.otázka

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

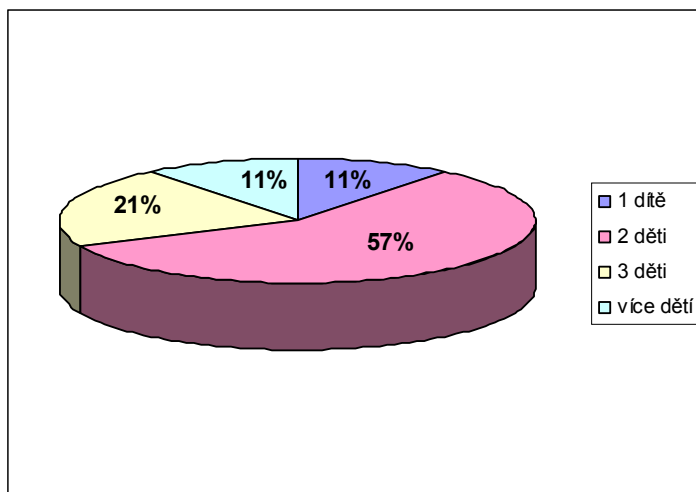

Obrázek 7 Nejvyšší dosažené vzdělání

Ukončené vysokoškolské vzdělání má 47% dotazovaných, střední s maturitou 48% a pouze jeden z rodičů, což je 5%, odpověděl, že je vyučen.

3.otázka

Kolik máte dětí?

Obrázek 8 Počet dětí

Nadpoloviční zastoupení zde měly rodiny se dvěma dětmi a to celých 57%. Nejmenší zastoupení, a to 11%, měly rodiny s jedním dítětem a s více jak třemi dětmi.

4. otázka

Jaký je věk, pohlaví a pořadí narození nadaného dítěte (ND) v rodině?

Věk	Pohlaví	Pořadí narozeného dítěte
6	M	4
7	M	3
7	M	2
7	M	1
7	M	1
7	M	1
7	M	1
7	M	1
8	M	1
8	Ž	2
8	M	2
8	Ž	3
8	Ž	3
8	M	1
8	Ž	1
8	Ž	1
9	Ž	3
9	M	3
9	M	1

Tabulka 1 Informace o dětech

Otázky v dotazníku se tedy týkají dětí v rozmezí od 6 do 9 let, což odpovídá první až třetí třídě ZŠ. Zastoupena jsou obě pohlaví a jako pořadí narození převládá prvorozenost.

5. otázka

Jak a kdy jste přišel/přišla na to, že je vaše dítě nadané?

Největší zastoupení zde měla odpověď, a to u 6 rodičů, že se jejich dítě naučilo brzy mluvit a samo číst. Jako další znak, který uvedli 4 rodiče, bylo časné počítání, sčítání a odčítání. Dále 3 rodiče uvedli, že již od samého počátku pozorovali u svého dítěte zvláštní projevy v chování, které odpovídá nadání, 3 rodiče potom, že nadání u svého dítěte nepozorovali a dozvěděli se to až na základě testů v pedagogicko-psychologické poradně (PPP). Jeden z rodičů uvedl, že své dítě za nadané nepovažuje, další uvedl, že na nadání u svého dítěte přicházeli průběžně a jeden z rodičů neuvedl žádné znaky. Většina rodičů se shodla, že nadání u jejich dítěte se projevilo do 5 let.

6. otázka

Jak vnímáte soužití s ND?

U této otázky byly názory na soužití vcelku vyrovnané. 9 rodičů uvedlo, že ND v rodině není žádný problém a soužití s ním je zcela přirozené, jako by šlo o „normální“ dítě. Oproti tomu 8 rodičů uvedlo, že žít s ND je hodně náročné a to jak na čas, tak psychiku, ale třeba i finančně. Pouze 2 rodiče jsou velice spokojeni a užívají si zvědavost svých dětí. Tím, že se s dítětem učí, sami neustále objevují nové věci.

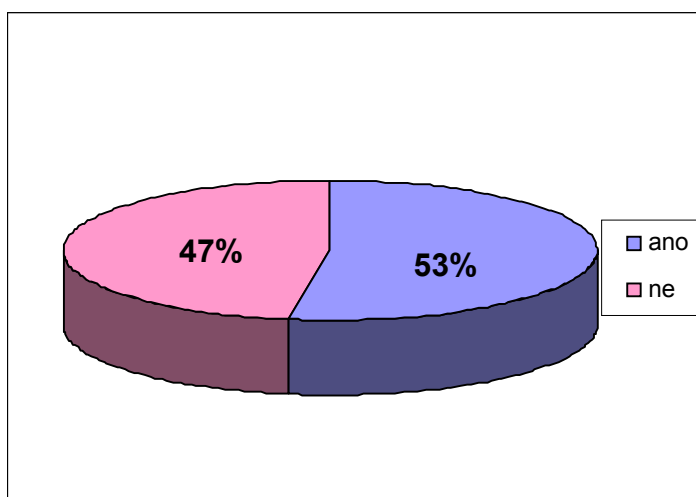
7.otázka

Jaké byly Vaše pocity při zjištění, že máte nadprůměrně inteligentní dítě?

Z pocitů, které rodiče uváděli nejčastěji, to bylo překvapení, radost a hrdost. Někteří rodiče ale po zjištění cítili spíše obavy a strach. Na tuto otázku mi 4 rodiče neodpověděli.

8.otázka

Jste si vědom(a), že by Vaše dítě mělo nějaké problémy ve školce?

Obrázek 9 Problémy ve školce

Jak vyplývá z grafu na obrázku 9, 10 (což je 53%) rodičů uvedlo, že jejich dítě mělo nějaké problémy ve školce. Zbýlých 47% potom udává, že žádné problémy ve školce nebyly.

9.otázka

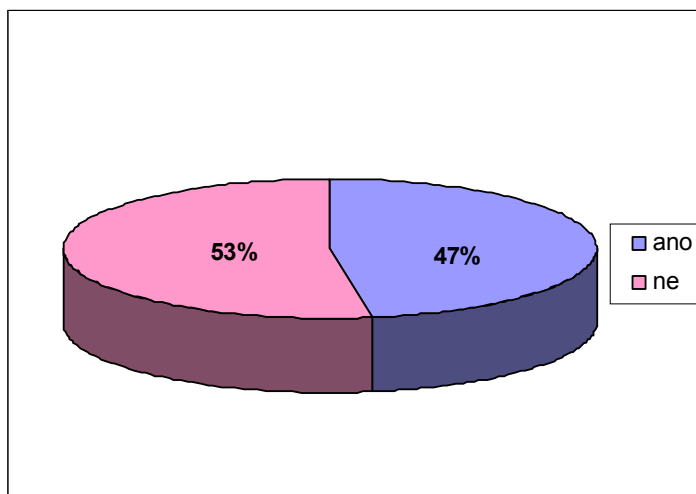
Pokud jste na předešlou otázku odpověděl(a) ANO, uveďte prosím jaké.

Největším problémem těchto dětí, jak uvedli rodiče, bylo především spaní po obědě. Děti byly hyperaktivní a vyrušovali ostatní. Měly neustálou potřebu něco dělat, paní učitelky ne-

byly schopny nabídnout tuto „práci navíc“ a respektovat jejich individualitu a zužitkovat tak jejich energii.

10.otázka

Jste si jsou vědom(a), že má nebo mělo Vaše dítě nějaké problémy ve škole?

Obrázek 10 Problémy ve škole

Z grafu na obrázku 10 opět jasně plyne, že 47% dětí má nebo někdy mělo problémy ve škole. Zbýlých 53% potom uvádí, že žádné problémy ve škole nejsou nebo o nich neví.

11. otázka

Pokud jste na předešlou otázku odpověděl(a) ANO, uveďte prosím jaké.

Zde se jako největší problém objevila opět hyperaktivita. Děti nevydrží dlouho sedět v lavici a soustředit se. Pro některé děti také byla velmi těžká socializace a nerozuměly si se spolužáky. Vždy chtěly být ve všem první.

12.otázka

Proč jste dal(a) dítě zrovna do této školy?

Nejčastějším důvodem pro umístění ND do této školy byl individuální přístup a malý počet žáků ve třídě. Rodiče očekávají, že se dětem bude paní učitelka plně věnovat a podpoří tak v nich jejich nadání. Dalším často uváděným důvodem bylo, že škola je v blízkosti bydliště.

13.otázka

Kde, od koho jste se o této možnosti dozvěděl(a)?

Zde rodiče uváděli především PPP jako hlavního zprostředkovatele informací o těchto třídách. Škola samotná, ale i program vzdělávání nadaných je často zmiňován v různých médi-

ích, ať už jsou to noviny, televize, internet či rádio. Tudíž i zde rodiče čerpali informace. A v neposlední řadě jako „dobrá reklama“ posloužili kamarádi a známí rodičů, kteří již s touto školou mají své zkušenosti.

14.otázka

Jaká vidíte pozitiva ve třídách ERIN?

Podle většiny rodičů jim tato třída poskytuje možnost, aby se staly osobnostmi a rostly v tom, v čem vynikají. Rodiče kladně hodnotí, že při výuce mají k dispozici velké množství pomůcek, také individuální přístup ke každému žákovi a možnost volby cvičení podle obtížnosti.

15.otázka

Jaká vidíte negativa ve třídách ERIN?

Někteří rodiče uvedli jako negativa vnímání jejich dětí okolím, především ostatními učiteli a rodiči dětí z běžných tříd. Dále také, že mohou být společensky zavrhovány průměrnými dětmi. Hodně rodičů se obává toho, co bude s jejich dětmi, až ukončí vzdělání ve třídách ERIN, protože návaznost na tuto výuku zatím není.

16.otázka

Jak probíhá příprava ND do školy (čas - jak dlouho, pravidelnost, popis činností)?

Podle rodičů se děti do školy připravují pravidelně 0,5-1 hodinu denně, a to v závislosti na množství úkolů. Rodiče často uváděli, že se s dětmi učí především slovíčka do angličtiny. Dále je to velmi individuální, pokud má dítě problémy s počty nebo se psaním, tak přípravě rodiče věnují více času.

17.otázka

Jaké má ND vztahy s vrstevníky (ve třídě, v družině, ve svém volném čase mimo školu)?

Děti se svými vrstevníky ve většině případů vycházejí dobře. Ve třídě jsou na sebe již zvyklé, v malém kolektivu se cítí dobře, a tak se projevují velice kamarádsky. Ve svém volném čase si ale hledají spíše starší kamarády, více si s nimi rozumí. Pouze 3 rodiče uvedli, že jejich dítě nemá pevné kamarádké vztahy nebo je má dokonce špatné, je uzavřené do sebe a okolí raději pozoruje, než že by se zapojilo.

18.otázka

Jaké má ND vztahy se sourozenci (pokud nějaké má)?

V tomto bodě se shodli všichni rodiče, že jejich děti mají se svými sourozenci velice dobrý a přátelský vztah.

19.otázka

Jaké má ND vztahy s rodiči, s prarodiči (zda jsou nějaké výchovné problémy)?

Ve všech případech mají děti s rodiči i prarodiči velmi hezké rodinné vztahy. Názory rodičů a prarodičů na výchovu dítěte se liší pouze u jedné rodiny. Některé z dětí jsou příliš tvrdohlavé a nechtějí poslouchat. Dělají si, co chtějí, což rodiče uvádí jako výchovně náročné.

20.otázka

Projevuje ND své nadání na veřejnosti? Pokud ANO, jak?

Na tuto otázku 10 rodičů odpovědělo, že jejich dítě projevuje své nadání na veřejnosti. Zbylých 9 uvedlo, že nikoliv. Jako nejčastější projevy uváděli spisovné, až odborné vyjadřování o tématech, o které se děti zajímají. Dokáží poskytnout velké množství informací a rády tyto znalosti ukazují. Dalším častým projevem je schopnost spočítat z hlavy účet například v restauraci rychleji než číšník.

21.otázka

Jakým způsobem podporujete nadání u svého dítěte; jaký je Váš převažující výchovný přístup (styl)?

Rodiče se většinou shodli, že se snaží své dítě vést k samostatnosti, aby si dokázalo poradit samo, když je potřeba. Také je zabezpečit materiálně (hry rozvíjející intelekt, různé encyklopedie, vzdělávací CD). Rodiče upřednostňují demokratický výchovný styl, s dítětem se snaží na všem v klidu a rozumně domluvit, ale zároveň být ve svých rozhodnutích důslední. Dětem poskytují informace o tématech, které je zajímají. Důležitá je také komunikace a podpora v mimoškolních činnostech. Pouze jeden rodič odpověděl, že nadání svého dítěte nevěnují příliš mnoho pozornosti. Důvodem proto však je, jak sám uvedl, že dítě má problémy v chování, a tak se zaměřují spíše na zlepšení jeho socializace.

22.otázka

Jaká vidíte pozitiva ve výchově ND (tj. co je příjemné, povznášející, atd...)?

Jako výhodu ve výchově ND rodiče spatřují, že se sami neustále učí nové věci, něco, o čem doposud neslyšeli, aby byli schopni zodpovědět neustálý „přival“ dětských otázek. Jako další velké pozitivum uváděli, že děti rychleji chápou, co se jim snaží vysvětlit, a proto je

s nimi mnohem jednodušší komunikace. Potom také, že děti nemusí trávit tolik času přípravou do školy a mají ho tedy více na své koníčky a záliby.

23.otázka

Jaká vidíte negativa ve výchově ND (tj. co je obtížné)?

Jako nevýhodu ve výchově ND rodiče vidí časovou náročnost. Podle nich je velmi těžké neustále se dítěti věnovat a odpovídat na jeho všetečné otázky. Nespokojí se s jednoduchou odpovědí, chce vědět detaily, všechno rozebrat. Také efektivně zužitkovat energii dítěte a zvládat jeho případné asociální projevy na veřejnosti, je náročné.

24.otázka

Jaká je role partnera ve výchově?

Na otázku, jakou roli zastává partner při výchově, 14 rodičů odpovědělo, že jsou rovnocennými partnery. Ve výchově spolu naprosto souhlasí, případně se doplňují. Pouze 2 rodiče odpověděli, že partner je buď přísnější a rychleji dítěti uloží trest, nebo naopak mírnější, a proto ho má dítě raději. Jedna maminka je se synem sama, takže tuto otázku nemohla zodpovědět. 3 rodiče neodpověděli vůbec.

25.otázka

Co očekáváte od výuky ve třídách ERIN?

Rodiče od výuky v těchto třídách očekávají především širší rozhled a spokojenost dítěte díky individuálnímu přístupu.

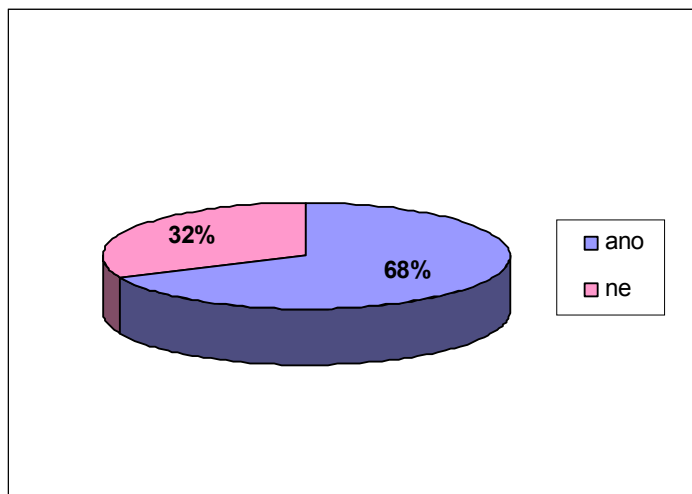
26.otázka

Využívá Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ANO, jaké?

Hodně z těchto dětí využívá kroužky, které nabízí škola, a to především menzičku. Mezi velmi oblíbené také patří šachy. Potom jsou to různé cestovatelské, sportovní a umělecké kroužky.

27.otázka

Využíváte v rámci spolupráce se školou možnost konzultací, popř. školního psychologa?

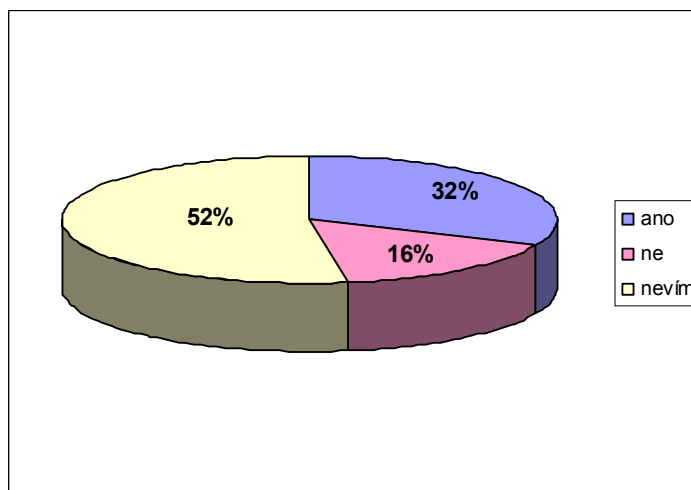

Obrázek 11 Využití školního psychologa

Z grafu na obrázku 11 opět jasně vyplývá, že možnost konzultací s učitelem, případně možnost obrátit se na školního psychologa s jakýmkoliv problémem, který se týká dětí, využívá nadpoloviční většina rodičů, a to celých 68% (13 rodičů). Zbýlých 32% (6 rodičů) uvedlo, že tuto možnost nevyužívá.

28.otázka

Uvítal(a) byste v rámci spolupráce se školou aktivní účast a zapojení (pomoc, podpora, vlastní práce) do případného klubu šikovných dětí, který by mohl být při škole založen?

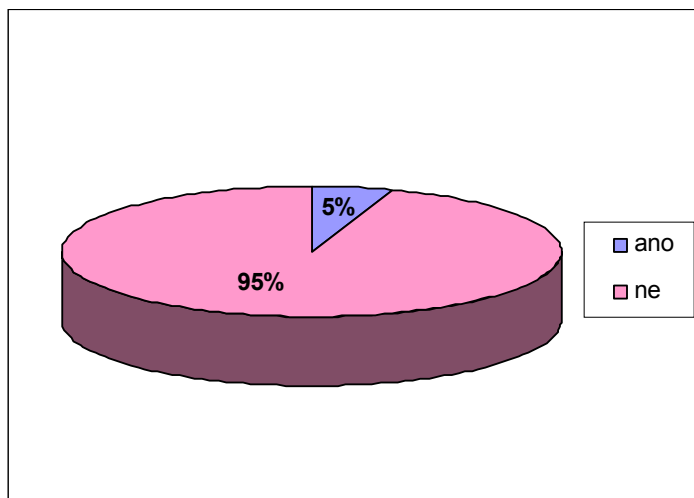

Obrázek 12 Zapojení se do klubu šikovných dětí

Na otázku, zda by rodiče takový klub ve škole uvítali a sami se aktivně zapojili, odpovídali následovně: 52% (10 rodičů) uvedlo, že „neví“, 32% (6 rodičů) by se aktivně účastnilo takového klubu v případě jeho založení a 16% (3 rodiče) uvedlo, že by se neúčastnilo.

29.otázka

Využívá Vaše dítě možnosti navštěvovat školní pěvecký sbor?

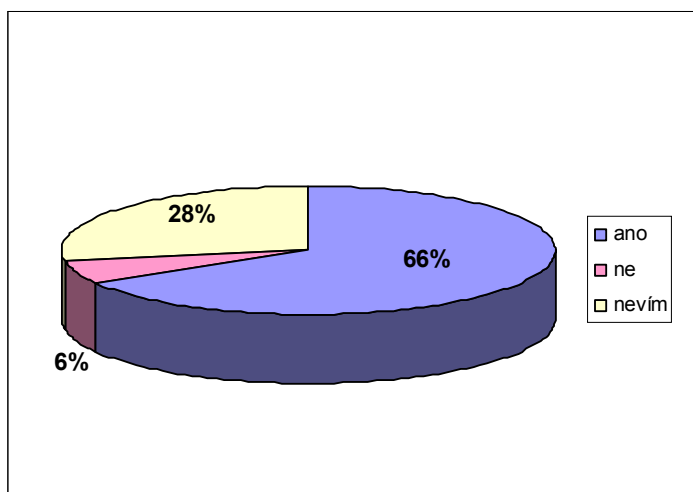

Obrázek 13 Návštěvnost školního pěveckého sboru

Možnosti navštěvovat školní pěvecký sbor využívá pouze jedno dítě, což odpovídá 5%. Zbýlých 95% tuto možnost nevyužívá.

30.otázka

Je ve školní družině Vašemu dítěti alespoň částečně nabízena alternativní činnost s ohledem na jeho potřeby a zájmy?

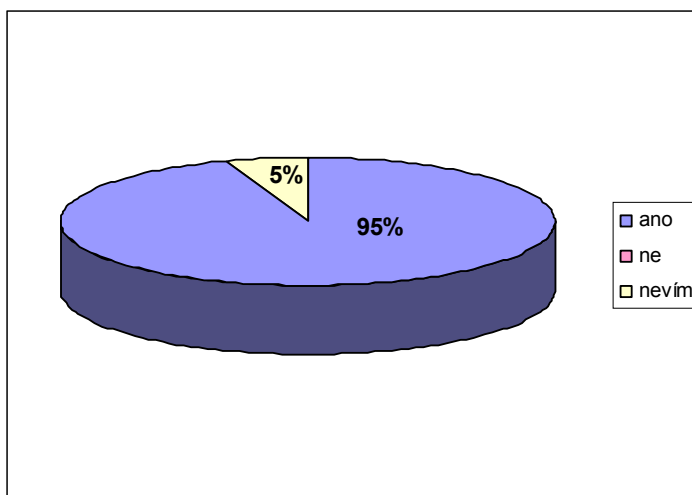
Obrázek 14 Nabídka alternativní činnosti ve družině

Na otázku, zda je ND ve školní družině nabízena alternativní činnost vzhledem k jeho potřebám a zájmům, odpovídali rodiče takto: 66% (12 rodičů) uvedlo odpověď „ano“, 28%

(5 rodičů) neví, 6% (1 rodič) odpověděl „ne“. Jeden z rodičů uvedl, že jeho dítě školní družinu nenavštěvuje, tudíž jsem ho do výpočtu nezařadila.

31.otázka

Myslíte si, že materiální podmínky ve škole, vybavení a zázemí odpovídá potřebám Vašeho dítěte?

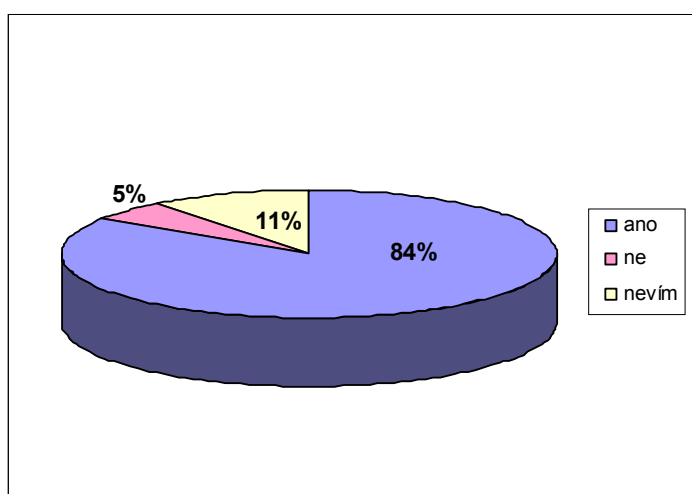

Obrázek 15 Materiální vybavenost školy

Z grafu na obrázku 15 vyplývá, že na otázku, zda materiální podmínky ve škole odpovídají dítěti, odpovídali rodiče takto: 95% (18 rodičů) je přesvědčeno, že ano, pouze jeden rodič (5%) uvedl odpověď „nevím“.

32.otázka

Odpovídá z Vašeho pohledu osobnost učitelky potřebám dítěte?

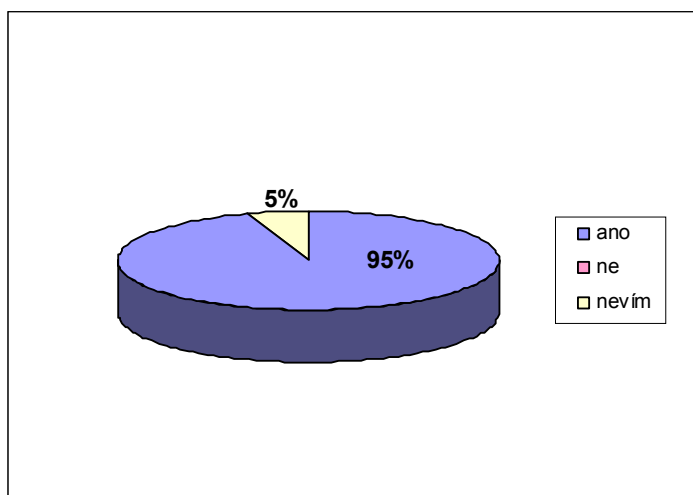

Obrázek 16 Osobnost učitele

Osobnost učitele ve třídě odpovídá potřebám dítěte podle 84% (16 rodičů), 5% (1 rodič) uvedlo jako svoji odpověď „ne“ a 11% (2 rodiče) neví nebo nedokáže posoudit, zda tomu tak je.

33.otázka

Cítíte ve škole podporu projektu vzdělávání nadaných dětí ze strany vedení školy?

Obrázek 17 Podpora projektu

Na otázku, zda rodiče cítí podporu ze strany vedení školy ohledně projektu vzdělávání nadaných, uvedlo 95% (18rodičů) odpověď „ano“, zbylých 5% (1 rodič) odpovědělo „nevím“. „Ne“ neuvedl žádný z rodičů.

34.otázka

Máte nějaké návrhy na zlepšení ze strany školy (změny, které byste uvítal(a))?

Změny, které by rodiče uvítali, jsou například pomoc při objasnění, co dělat dál s dítětem po ukončení výuky ve třídách ERIN; také se některým rodičům nelíbí, že jsou děti ze tříd ERIN při každé mediální příležitosti „vystrkování“ do popředí a zúčastnění pedagogové potom nemají dostatek klidu na práci, nehledě na to, že to v dětech podporuje „elitářství“, a další z rodičů by uvítal větší dotace na výuku cizích jazyků. 5 rodičů se nevyjádřilo vůbec.

35.otázka

Jak hodnotíte zapojení pedagogů II. stupně do výuky ve skupinách ERIN?

Z odpovědí, které jsem v k této otázce měla k dispozici, jasně vyplynulo, že rodiče spolupráci s pedagogy z vyššího stupně hodnotí velmi kladně. Jsou spokojeni.

36.otázka

Jak hodnotíte výuku psaní na klávesnici (pokud už je součástí rozvrhu Vašeho dítěte)?

Všichni rodiče, jejichž dítě již výuku psaní na klávesnici má v rozvrhu, hodnotí tuto velmi pozitivně s ohledem na budoucnost dětí.

37.otázka

Jak hodnotíte využití ICT ve vyučování (využívání techniky, notebooků, diaprojektorů aj. pomůcek)?

Většina rodičů je naprosto spokojena s možností využívání ICT ve výuce. Ale pouze ve výuce, používání PC o přestávkách bez dohledu učitele některým rodičům vadí. 3 rodiče uvedli, že tuto možnost berou jako nutnost dnešní doby, ale spíše by uvítali, kdyby si jejich dítě informace našlo v encyklopedii a informace si samo přepsalo.

38.otázka

Jaký máte názor na způsoby hodnocení nadaných dětí?

Rodiče velmi kladně hodnotí slovní a písemné hodnocení, které pedagožky poskytují. Lépe z něj poznají, v čem dítě vyniká a v čem může ještě přidat, i když má z předmětu třeba jedničku.

V rámci hospitace na této základní škole jsem měla možnost nahlédnout do dokumentace, která upravuje vzdělávání nadaných. Ráda bych zde uvedla základní myšlenky, ke kterým se vztahuje velká část otázek z dotazníku.

Specifikace a úprava vzdělávacího programu a počty žáků ve třídě

Ve škole se zaměřují na celkovou podporu nadání jednotlivých intelektově nadprůměrných dětí tak, aby byla zajištěna návaznost v komplexní ucelené formě – od první třídy ZŠ po ukončení základního vzdělání a dále po maturitu. Tento projekt by měl probíhat ve 2-3 etapách. V současnosti probíhá výuka mimořádně nadaných pouze na prvním stupni. Tento model výchovy pružně reaguje na specifické potřeby nadaných a zohledňuje jejich charakteristické rysy. Na tomto modelu si ověřují specifické metody a formy práce ve výchově a vzdělávání:

- rozšířený, prohloubený a adaptabilní učební obsah jednotlivých předmětů,

- individuální formy výchovně vzdělávacích postupů podle specifického zaměření a potřeb jednotlivých žáků,
- nové formy hodnocení žáků (testy, projekty, referáty). Slovní hodnocení je průběžné a převažuje na I. stupni. Bodové, procentuální a jiné hodnocení bude probíhat na vyšším stupni. Finální klasifikace je známkou. Současně se využívá sebehodnocení a kolektivního, resp. vzájemného hodnocení výkonů, aby docházelo ke zvyšování sebezpoznání, pěstování vlastní zodpovědnosti za výkon i za své vlastní učení.

Na I.stupni může být ve specializované třídě maximálně 15 žáků. V případě naplnění takového počtu ve třídě budou pracovat 2 pedagožky nebo 1 pedagog a 1 asistent pedagoga.

Zvláštnosti výuky

Pracovní materiály si pedagožky připravují na každou vyučovací hodinu formou pracovních listů, postupně se kompletují a v konečné fázi se mohou upravit do podob doplňkových učebnic.

Materiální vybavenost třídy

- 1 ks datový projektor
- 1 ks Flip Chart
- několik PC s připojením na internet
- 1 ks notebook
- dostatečné množství odborné literatury pro žáky i pedagogy
- 1 ks interaktivní tabule
- učební pomůcky z oblasti přírodních věd
- koberec ve třídě
- panely k prezentaci prací
- soubor deskových her k rozvoji kognitivních dovedností
- vhodný nábytek k uložení pomůcek

Nabídka odpoledních a mimovyučovacích aktivit, spolupráce s partnery

Škola v roce 2007 navázala spolupráci s Dětskou mensou, a tak realizují kroužek Dětská Menzička. Škola dále spolupracuje s následujícími subjekty: DDM Astra, Centrum nadání, PPP, ZUŠ Zlín- Malenovice, Mensa ČR, mateřské školy v okolí, UTB Zlín.

Na základě rozhovorů s pedagožkami uvádím hlavní formy komunikace a spolupráce školy a rodičů:

- pravidelné třídní schůzky jsou naplánovány 3x v roce, z toho alespoň jedna za aktivní spoluúčasti dítěte, kdykoliv možnost mimořádné schůzky dle potřeby a domluvy s vyučujícím,
- 2x v roce je vyhodnoceno naplňování IVP (za účasti učitele, jednoho či obou rodičů, vedení školy a školního psychologa),
- jednou v roce je pro rodiče uspořádán den otevřených dveří,
- informace jsou předávány navzájem prostřednictvím deníčků, žákovských knížek, emailem, letáčky, na informačních tabulích školy, pomocí SIS – studijní informační systém na stránkách školy, na webových stránkách školy a v naléhavých případech možnost zatelefonovat do kanceláře školy,
- konzultační hodiny pro rodiče jsou pravidelně každé úterý od 14 do 16 hodin, po předchozí dohodě s rodiči a vyučujícími je možný i jiný termín,
- rodiče se s dětmi z 1. ročníku rozloučí před školou a podporují tím samostatnost svých dětí,
- v případě nějaké mimořádné situace rodič kontaktuje vyučujícího, ale mimo hodiny, kdy učí, příp. má dozor na chodbě,
- každá třída má třídního důvěrníka, který zprostředkovává informace,
- ve škole funguje školská rada, v níž jsou zástupci rodičů.

ZÁVĚR

Ve světě se problematikou nadaných dětí zabývají různé instituce již delší dobu. Česká republika je teprve na začátku, ale jsou zde lidé, kteří se snaží, abychom nezůstali pozadu a vše dohnali. Pokoušíme se tak navázat na světovou tradici vzdělávání nadaných. Ale asi nám ještě nějaký čas potrvá, než se dostaneme na úroveň zahraničních kolegů .

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala specifiky výchovy nadaných dětí a to především z hlediska spolupráce rodin s nadanými dětmi a ZŠ v Malenovicích, která se prací s nimi již třetím rokem zabývá.

V teoretické části své bakalářské práce jsem se, na základě prostudování odborné literatury, snažila objasnit základní pojmy jako jsou nadání, talent, nadaný žák, jeho specifika a popsat úlohu rodiny v životě nadaného dítěte. V praktické části jsem pomocí dotazníkového šetření zkoumala názory rodičů na práci a vztahy s dětmi doma, ve škole i mimo ni.

Cílem této práce tedy byla snaha přiblížit situaci rodin s nadanými dětmi, možnost nahlédnout do jejich osobních zkušeností s výchovou a také se pokusit specifikovat jejich nejčastější problémy. Dále potom popsat jak probíhá spolupráce školy s rodiči, jsou-li spokojeni nebo by rádi něco změnili. A na konec popsat základy programu vzdělávání nadaných.

Z výsledků dotazníků vyplynulo, že být rodičem nadaného dítěte, může mít řadu specifických problémů, na které by bylo vhodné se v dalších výzkumech zaměřit. Výchova nadaného dítěte je ale i přes svou velkou náročnost pro rodiče obohacující a přináší do rodiny spíše radost než smutek.

Podle mého názoru byly všechny cíle mé bakalářské práce splněny.

Největším přínosem bude tato práce pro paní ředitelku, se kterou jsem úzce spolupracovala. Rodiče se v dotaznících otevřeně vyjádřili, s čím jsou spokojeni, s čím ne a jaká jsou jejich očekávání a na těchto názorech „může stavět“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] FOŘTÍK, V.; FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vyd.1. Praha : Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-807367-297-3.
- [2] FRÝDKOVÁ, E. Rodina ako činiteľ podpory nadaní. In KIKUŠOVÁ, S., KOSTRUB, D. *Dimenze pedagogické práce s nadanými žáky. Sborník referátů z mezinárodního semináře*. [CD-ROM]. Brno: PdF MU v Brně, 2007. 410s. ISBN 978-80-7392-006-7.
- [3] GARDNER, H. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Praha : Portál, 1999. 400 s. ISBN 80-7178-279-3.
- [4] HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2009. 776 s. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [5] HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadaní : pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-1998-6.
- [6] JURÁŠKOVÁ, J. Čo je to nadanie. *Nadanie.sk : O intelektovom nadaní pre každého* [online]. © 2006 [cit. 2010-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.nadanie.sk/index.php?ID=3>>.
- [7] LANDAU, E. *Odvaha k nadaní*. 1.vydání. Praha : Acropolis s.r.o, 2007. 164 s. ISBN 978-80-86903-48-4.
- [8] LAZNIBATOVÁ, J. *Nadané dieťa jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava : IRIS, 2003. 394 s. ISBN 80-89018-53-X.
- [9] MÖNKES, F. J.; YPENBURG, I. H. *Nadané dítě*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2002. 100 s. ISBN 80-247-0445-5.
- [10] Nadanie - Rodičovstvo. *Centrum nadania* [online]. © 2007, [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: http://www.centrumnadania.sk/index.php?filename=nadanie_rodicovstvo
- [11] PORTEŠOVÁ, Š. *Multidimenzionální modely talentu a nadání* [online]. © 2001-2010 [cit. 2010-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=16>.

- [12] PRAUS, P. *Časopis Mensa* [online]. © 2008 [cit. 2010-03-25]. Inteligence a její měření. Dostupné z WWW: <http://casopis.mensa.cz/veda/inteligence_a_jeji_mereni.html>.
- [13] SEJVALOVÁ, J. *Talent a nadání : jejich rozvoj ve volném čase*. Praha : IDM MŠMT, 2004. 60 s. ISBN 80-86784-03-7.
- [14] STERNBERG, R. J. *Kognitivní psychologie*. Praha : Portál, 2002. 632 s. ISBN 80-7178-376-5.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

Atd. A tak dále

IQ Inteligenční kvocient

ND Nadané dítě

PPP Pedagogicko-psychologická poradna

Resp. Respektive

ERIN Označení studijní skupiny nadaných dětí na ŽŠ v Malenovicích

ICT Informační komunikační technologie

PC Osobní počítač

IVP Individuální vyučovací plán

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Model A. J. Tannenbauma	17
Obrázek 2: Model nadání J. S. Rezulliho (Hříbková, 2009)	19
Obrázek 3: Mönksův triadický model (In Portešová, online)	20
Obrázek 4: Gagneho diferenciální model talentu a nadání (In Portešová, online).....	21
Obrázek 5: Rozložení inteligence v populaci podle Gaussovy křivky (Praus, online, 2008).....	29
Obrázek 6 Věk rodičů.....	37
Obrázek 7 Nejvyšší dosažené vzdělání	38
Obrázek 8 Počet dětí	38
Obrázek 9 Problémy ve školce	40
Obrázek 10 Problémy ve škole.....	41
Obrázek 11 Využití školního psychologa.....	45
Obrázek 12 Zapojení se do klubu šikovných dětí.....	45
Obrázek 13 Návštěvnost školního pěveckého sboru	46
Obrázek 14 Nabídka alternativní činnosti ve družině	46
Obrázek 15 Materiální vybavenost školy	47
Obrázek 16 Osobnost učitele	47
Obrázek 17 Podpora projektu	48

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Informace o dětech.....	39
-----------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník určený rodičům nadaných dětí

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK URČENÝ RODIČŮM NADANÝCH DĚTÍ

Vážení rodiče,

jmenuji se Dagmar Koplíková a jsem studentkou 3. ročníku sociální pedagogiky na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně. Ráda bych Vás požádala o vyplnění níže uvedeného dotazníku. Shromážděná data budou sloužit jako podklady při psaní mé bakalářské práce na téma Specifika výchovy nadaných dětí z hlediska spolupráce ZŠ Malenovice a rodin s nadanými dětmi. Dále také jako informace pro paní ředitelku Jančíkovou, se kterou v tomto ohledu spolupracuji. Výzkum je zcela anonymní.

Předem Vám děkuji za Vaše odpovědi a za čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

1. Jaký je Váš věk?

- do 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- Více než 51 let

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední bez maturity / vyučen
- střední s maturitou
- vysokoškolské

3. Kolik máte dětí?

- 1
- 2
- 3
- více

4. Jaký je věk, pohlaví a pořadí narození nadaného dítěte (ND) v rodině?

5. Jak a kdy jste přišel/přišla na to, že je Vaše dítě nadané?

6. Jak vnímáte soužití s ND?

7. Jaké byly Vaše pocity při zjištění, že máte nadprůměrně inteligentní dítě?

8. Jste si vědom(a), že by Vaše dítě mělo nějaké problémy ve školce?

Ano

Ne

9. Pokud jste na předešlou otázku odpověděl(a) ANO, uveďte prosím jaké?

10. Jste si jsou vědom(a), že má nebo mělo Vaše dítě nějaké problémy ve škole?

Ano

Ne

11. Pokud jste na předešlou otázku odpověděl(a) ANO, uveďte prosím jaké?

12. Proč jste dal(a) dítě zrovna do této školy?

13. Kde, od koho jste se o této možnosti dozvěděl(a)?

14. Jaká vidíte pozitiva ve třídách ERIN?

15. Jaká vidíte negativa ve třídách ERIN?

16. Jak probíhá příprava ND do školy (čas - jak dlouho, pravidelnost, popis činností)?

17. Jaké má ND vztahy s vrstevníky (ve třídě, v družině, ve svém volném čase mimo školu)

18. Jaké má ND vztahy se sourozenci (pokud nějaké má)?

19. Jaké má ND vztahy s rodiči, s prarodiči (zda jsou nějaké výchovné problémy)?

20. Projevuje ND své nadání na veřejnosti? Pokud ANO, jak?

21. Jakým způsobem podporujete nadání u svého dítěte; jaký je Váš převažující výchovný přístup (styl)?

22. Jaká vidíte pozitiva ve výchově ND (tj. co je příjemné, povznášející, atd...)?

23. Jaká vidíte negativa ve výchově ND (tj. co je obtížné)?

24. Jaká je role partnera ve výchově?

25. Co očekáváte od výuky ve třídách ERIN?

26. Využívá Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ANO, jaké?

27. Využíváte v rámci spolupráce se školou možnost konzultací, popř. školního psychologa?

Ano

Ne

28. Uvítal(a) byste v rámci spolupráce se školou aktivní účast a zapojení (pomoc, podpora, vlastní práce) do případného klubu šikovných dětí, který by mohl být při škole založen?

- Ano
- Ne
- Nevím

29. Využívá Vaše dítě možnosti navštěvovat školní pěvecký sbor?

- Ano
- Ne

30. Je ve školní družině Vašemu dítěti alespoň částečně nabízena alternativní činnost s ohledem na jeho potřeby a zájmy?

- Ano
- Ne
- Nevím

31. Myslíte si, materiální podmínky ve škole, vybavení a zázemí odpovídá potřebám Vašeho dítěte?

- Ano
- Ne
- Nevím

32. Odpovídá z Vašeho pohledu osobnost učitelky potřebám dítěte?

- Ano
- Ne
- Nevím

33. Cítíte ve škole podporu projektu vzdělávání nadaných dětí ze strany vedení školy?

- Ano
- Ne
- Nevím

34. Máte nějaké návrhy na zlepšení ze strany školy (změny, které byste uvítal(a))?

35. Jak hodnotíte zapojení pedagogů II. stupně do výuky ve skupinách ERIN?

36. Jak hodnotíte výuku psaní na klávesnici (pokud už je součástí rozvrhu Vašeho dítěte)?

37. Jak hodnotíte využití ICT ve vyučování (využívání techniky, notebooků, diaprojektorů aj. pomůcek)?

38. Jaký máte názor na způsoby hodnocení nadaných dětí?